

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΑΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

5

1908

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ. Κ.Π.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΜΟΝΩΔΙΑΙ ΚΑΙ ΘΡΗΝΟΙ
ΕΠΙ ΤΗ ΑΛΩΣΕΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Τὸ μέγα γεγονός τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καίπερ προβλεπομένης ἕνεκα τῆς ἡσυχίας προΐουσης ἐκπτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς ἀλήκτου ὀρμῆς τῶν Τούρκων, ὑπῆρξε τοιοῦτον, ὥστε κατεπλάγη ἐπ' αὐτῷ ἡ τε Ἑσπέρια καὶ ἡ Ἑσπερία. Ἐντεῦθεν δὲ πολλοὶ ὑπῆρξαν οἱ περιγράψαντες τὰ κατ' αὐτὴν ἕκ τε τῶν κατ' αὐτὴν παραστάντων καὶ τῶν παρ' ἄλλων μαθόντων, Ἕλληνές τε καὶ Ἑσπεριοί. Πλὴν δὲ τῶν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι Δούκα, Φραντζῆ, Χαλκοκονδύλη καὶ Κριτοβούλφ περιγραφῶν ὑπάρχουσι σποράδην καὶ ἄλλαι τοιαῦται περιγραφαί, ἐκθέσεις, ἐλεγεία καὶ ὑπομνήματα ὑπὸ Ἑλλήνων, Βενετῶν, Γενουησίων καὶ ἄλλων Ἰταλῶν, Ἀρμενίων, Ρώσων, Πολωνῶν καὶ Τούρκων.

Εἰς δὲ τὴν περισυλλογὴν ἀπασῶν τῶν πηγῶν τῆς ἀλώσεως εἰς ἓν σύνταγμα πρῶτος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν ὁ Delhier, συμπεριλαβὼν καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Horf παραχώρηθέντ' ἀπόγραφα. Τὸ δὲ σύνταγμα τοῦτο τῶν πηγῶν συμπεριελήφθη εἰς τοὺς τόμους XXI μέρ. α' καὶ β' καὶ XXII μέρ. α' καὶ β' τῶν Monumenta Hungariae Historica τῶν ὑπὸ τῆς ἐν Βουδαπέστη οὐγγρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐκτυπωθέντων¹. Καὶ ἐξετύπωσε μὲν ταῦτα ἡ Ἀκαδημία ἐκείνη, ἀλλὰ ὁ δὲν ἐξέ-

¹ Ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Β' σ. 431 σημ. 2.—Πίνακα τῶν ἐν τῷ συντάγματι τούτῳ περιλαμβανομένων πηγῶν εὐρίσκει προχείρως ὁ ἀναγνώστης παρὰ τῆς Πασάτης (Πολιορκία καὶ ἀλωσις Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν Ἀθήναις. 1890 σ. 16-31). Ἴδε καὶ *Krumphacher* Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 311 σημ. 6 (ἰλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Α' σ. 629 κ. ἐ.).

δωκεν ἔνεκα τῶν πολλῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρισκομένων ἄλλων σφαλμάτων ¹.

Ἄλλ' ἡ συλλογὴ αὕτη, ἣτις διὰ τούτους τοὺς λόγους πρέπει νὰ τυχῇ δευτέρων φροντίδων, δὲν εἶνε κὰν πλήρης. Ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ παραλειπομένων ἀνέγραψε μὲν ἤδη ὁ Πασπάτης τὸν Διπλωματικὸν κώδικα τῶν Ταυρο-λιγυστικῶν ἀποικιῶν (Codice diplomatico delle Colonie Tauro-Liguri) τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀμεδαίου Vigna ἐκδοθέντα ἐν Γενούῃ τῷ 1868 ². πολὺ δὲ πλείονα ὑπέδειξεν ἢ καὶ ἀπήνησε κατόπιν ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βαυκουρεστίου καθηγητῆς κ. N. Jorga ³. Ἄλλας δὲ τινὰς πηγὰς, ἰδίως τουρκικάς, ἐσημείωσεν ὁ Rambaud ⁴. Μεταξὺ δὲ τῶν ἔργων, ἅτινα κατέλιπε θνήσκων ὁ κόμης Παῦλος de Riant, ὑπῆρχε καὶ βιβλιογραφία περὶ τῆς ἀλώσεως μετὰ καὶ διαφόρων ἀντιγράφων ⁵.

Εἰς τὰς πηγὰς δὲ ταύτας προσθετέον

α) τὴν ὑπὸ τοῦ Γοδοφρείδου Langen περιγραφὴν τῆς ἀλώσεως τὴν περιλαμβανομένην ἐν τῷ κώδικι τῆς ἐν Giessen Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης, ἧς πιστὸν καὶ λίαν ἐπιμεμελημένον ἀντίγραφον ἀπέστειλέ μοι προθυμότατα ὁ ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ βοηθὸς, διδάκτωρ κ. Οὕγων Hepding ⁶.

¹ Εἰς τοὺς κώδικας τῆς μεταξὺ τῶν κειμένων τούτων διηγήσεως Λεονάρδου Μυτιλήνης τοῦ Χίου προσθετέον καὶ τὸν ἐν τῇ Biblioteca Comunale τῆς Περουσίας 721 (I 115) παρὰ Mazzalanti (Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia Τόμ. F' σ. 184).

² Ἴδε Revue de l'Orient Latin Τόμ. A' (1893) σ. 11.

³ Ἐνθ' ἀν. σ. 31.

⁴ Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XV siècle. Troisième série. Ἐν Παρισίοις. 1902 σ. 280-341 (καὶ ἐν τῇ Revue de l'Orient Latin τοῦ αὐτοῦ ἔτους).

⁵ Ἐν τῇ τοῦ Lavissee καὶ Rambaud Histoire générale du IVe siècle à nos jours. Ἐν Παρισίοις. 1894 Τόμ. Γ' σ. 865 κ. ἔ.

⁶ Τὸ χειρόγραφον εἶνε κατὰ τὰ ἐπισταλντα μοι ὑπὸ τοῦ κ. Hepding τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ περιόου αἰῶνος, ἀλλ' εἶνε ἀντίγραφον ἄλλου κώδικος, γραφέντος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, καθ' ἃ σημειοῦται ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ φύλλῳ ὑπὸ τοῦ κτητοῦ. Ἡ δὲ ἄνω δεξιὰ γωνία τοῦ πρώτου φύλλου εἶν' ἐσχισμένη καὶ ἀντικατεστάθη δι' ἄλλου χάρτου, ἐφ' οὗ τρίτη τις χεὶρ συνεπλήρωσε τὰ λείποντα. Ἡ αὐτὴ δὲ τρίτη χεὶρ ἔγραψεν

β') νέας τινὰς πηγὰς ὧν ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ κ. Edwin Pears¹.

γ') ἑσα περὶ τῆς ἀλώσεως περιλαμβάνονται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 418 ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βελιγραδίου χειρογράφῳ σερβικῷ βίῳ τοῦ Σκενδέρβεη, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ κ. Mi-jatovič².

δ') τὴν Oratio ad Nicolaum V. pont. Max. de urbis Constantinopoleos jactura et captivitate, ἐκδεδομένην ὑπὸ τοῦ Agostini³.

ε) τὴν Expugnatio Costantinopolitana edita per Ivanum ad illustrem dominum Federicum Montisferrati Urbini ac Durantis comitem ἐν τῇ Biblioteca Capitolare del Duomo τῆς

αὐτοῦ καὶ τὸ σημεῖωμα Edita jam sunt duo haec Mss. Φαίνεται δὲ, ὅτι καὶ ταῦτα παρελάθει ὁ γράφας ἐκ τοῦ ἀποσχισθέντος τεμαχίου τοῦ κώδικος. Καὶ προσθίται μὲν τέλος ὁ κ. Herding, ὅτι ἀγνοεῖ ποῦ ἐξεδόθη ἡ περιγραφή αὐτή. Ἄλλ' οὐχ ἦττον ἔχομεν ἐκδεδομένην αὐτὴν ἐν σπανιωτάτῳ, εἰς μόνον ἐξήκοντα ἀντίτυπα ἐκτετυπωμένῳ τεύχει καὶ ὡς ἐκ τούτου σχεδὸν ἀγνώστῳ, οὗ τὴν ἐπιγραφὴν ἀνακοινῶναι ὁ Zinkeisen (Geschichte des osmanischen Reiches. Ἐν Ἀμβούργῳ. 1840 Τόμ. Α' σ. 823 ἐν σημ. 1. Ἔχει δὲ αὕτη ὡς: De capta a Mehemethe II Constantinopoli Leonardi Chiensis et Godofridi Langi narrationes sibi invicem collatae. Accessere Isidori Cardinalis e duplici monumento Epistolae et Ducae super urbe capta delectoque Christianorum in Oriente imperio Monodia. Recensebat et notis illustrabat I. Bapt. L'Ecuyer, Doctor Sorbonicus Abbas Praemonstrati, Lutetiae Parisiorum, Sumptibus Illust. Dom. D. Caroli Stuart Equitis aurati, Magnae Britanniae Legati apud Regem Christianissimum. 1823. Εἰς σχῆμα 1ον. Προσθίται δ' ὁ Zinkeisen, ὅτι ἀφορμὴν πρὸς τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἔδωκε κώδιξ ἀγορασθεὶς ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ φέρων μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Γοδοφρείδου Lange, ἀλλὰ μετ' ἀκριβοτέραν ἐξέτασιν ἀποδειχθεὶς ὅτι περιεῖχεν ἐπιχειρησμένον τὸ κείμενον Λεονάρδου τοῦ Μυτιλήνης. Ὅποια ἡ σχέσηις τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου πρὸς τὴν ἔκδοσιν ταύτην δὲν δύναμαι νὰ γινώσκω ἐφ' ὅσον δὲν ἔχω ὑπ' ὄφιν τὸ σπανιωτάτον ἔντυπον. Ἄλλως δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνακεκληρωμένου τεμαχίου τοῦ κώδικος τοῦ Giessen σημείωσις ἀποδεικνύει, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἔκδοσις προγενεστέρῃ τῆς τοῦ 1823.

¹ The Destruction of the Greek Empire and the Story of the Capture of Constantinople by the Turks. Ἐν Λονδίνῳ. 1903 σ. XIII κ. ε.

² Constantine the Last Emperor of the Greeks or the Conquest of Constantinople by the Turks. Ἐν Λονδίνῳ. 1892 σ. 41 κ. ε.

³ Ἐν ταῖς Notizie istoriche critiche intorno la vita degli scrittori Veneziani. Ἐν Βενετία. 1752 Τόμ. Α' σ. 218.

Νοβάρρας ἐν τῷ κώδικι ὑπ' ἀρ. 122 (CXXIV). Ἀποτελεῖται δ' ἐκ φύλλων ἕξ και εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ περγαμηνῆς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα¹.

ς) τὰς βουλγαρικὰς διηγήσεις περὶ τῆς ἀλώσεως².

ζ) τὰ ἐκ τοῦ XIX τόμου τοῦ Liber Secretorum τῶν βενετικῶν ἀρχεῖων ἔγγραφα τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Vast³.

η) τὴν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παδούης (τίνι;) ἀνέκδοτον ἱστορίαν τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἀλώσεως, γεγραμμένην ὑπὸ τοῦ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκομένου Βενετοῦ βαβλου, ἂν ἔχη ὀρθῶς ἢ μαρτυρία τοῦ Σπυρίδωνος Ζαμπελίου⁴.

θ) τὴν ἐκθεσιν τοῦ Γουνθέρου⁵.

Καὶ ἄλλαι δὲ πηγαί, διαλανθάνουσαι με ἴσως, πρέπει πιθανῶς νὰ προστεθῶσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω σημειωθείσας.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν περιγραφῶν καὶ ἐκθέσεων περὶ τῆς ἀλώσεως ὑπάρχει καὶ οὐ μικρὸς ἀριθμὸς μονοδίων καὶ θρήνων.

Γνωστοὶ δὲ εἶνε μέχρι τοῦδε πλὴν τῶν ἐν διαφόροις παραλλαγαῖς σωζομένων δημοτικῶν ᾠσμάτων περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως⁶ οἱ ἐξῆς ἔμμετροι θρήνοι ἑλληνιστί·

Α) Τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀνάκλημα τῆς Κωνσταντινῶπολης ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2873 κώδικι τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ἕξ ἑκατὸν δέκα καὶ ὀκτὼ ἀνομοιοτελεύτων στίχων, ἐκδοθὲν ἐκ τοῦ κώδικος ἐκείνου τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τοῦ

¹ *Mazzatinti Inventari dei Manoscritti delle biblioteche d'Italia*. Ἐν Forlì. 1896 Τόμ. Γ' σ. 97.

² Ἴδι *Miletic* ἐν τῷ *Shornik za narodni umutvore nija, nauka i Krizujina*. Ἐν Σοφίᾳ. Τόμ. IB' (1895) σ. 399-462.

³ *Le siège et la prise de Constantinople* ἐν τῇ *Revue historique* Τόμ. ΙΓ' σ. 14.

⁴ Ἀσματα δημοτικά τῆς Ἑλλάδος. Κερκύρα. 1852 σ. 570 ἐν σημ.

⁵ *Guntheri Alemanni scholastici de expugnatione Constantinopolitanae*. Ἐν Γενεύῃ. 1876.

⁶ Πέντε τοιαῦτα εὐρηγται ἐκδομένα παρὰ τῷ *Dethier* ἐν τοῖς *Monumenta Hungariae Historica* Τόμ. XXI, μέρ. α' σ. 391-399, ὧν τέσσαρα μὲν ἐκ τοῦ *Passow*, ἐν δ' ἐκ τῆς τοῦ *Σ. Ἰωαννίδου* ἱστορίας καὶ στατιστικῆς Τραπεζοῦντος. Ἄλλ' ἡ συλλογὴ δύναται νὰ ποσῇ πολὺ πληριστέρα.

Legrand¹, ἐπ' ἐσχάτων δὲ πολὺ ὀρθότερον ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετία ἀρχιμανδρίτου κ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη².

Β) Τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἑλλήνων Κωνσταντινουπόλεως ἢ Θρηῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ χιλίων τεσσαράκοντα τεσσάρων στίχων ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2909 κώδικι τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης σωζόμενον ποίημα τὸ πρότερον οὐκ ὀρθῶς προσγραφόμενον εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Γεωργιλλᾶν³.

Γ) Τὸ ἐκ στίχων 744 ποίημα τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἰερακος τοῦ γραφέν περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος καὶ ἐπιγράφόμενον Διὰ τὴν τῶν Τούρκων βασιλείαν, ἐκδεδωμένον ἐκ κώδικος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Σάθα⁴ καὶ τοῦ Dethier⁵

Δ) Ὁ ἀνώνυμος θρηῆνος τοῦ ἐκ Σερρών πατᾶ Συναδινού, συνιστάμενος ἐκ στίχων 160, γραφείς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος καὶ ἐκδοθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1553 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου⁶.

Ε) Ὁ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1238 Παρισιακῷ κώδικι ἀνέκδοτος ἔμμετρος θρηῆνος.

Σ) Ὁ ἐκ τοῦ Ὁξωνιακοῦ Miscell. 302 καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ Cl.VII cod. 43 διαλογικὸς ἔμμετρος θρηῆνος ὃ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ

¹ Collection des monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique. Nouvelle-série. Ἐν Παρισίοις. 1875. Τεύχ. ε' σ. 85-100. *18ε περὶ αὐτοῦ Krumbacher ἐνθ' ἄν. σ. 840 κ. ε. (ἑλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Γ' σ. 113 κ. ε.).

² Ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645-1669). Ἐν Τεργέστη. 1908 σ. 39 κ. ε.

³ Ἐξιδόθη ὑπὸ *Ellissen* (Analekten der mittel- und neugriechischen Literatur. Ἐν Λευψία. 1857 Μέρ. Γ'). W. Wagner (Medieval Greek texts σ. 141 κ. ε.) καὶ Legrand (Bibliothèque grecque vulgaire. Ἐν Παρισίοις. 1880 Τόμ. Α' σ. 169 κ. ε.). Τὴν εἰς τὸν Γεωργιλλᾶν ἀπόδοσιν διημφισβήτησαν ὁ *Ellissen* ἐνθ' ἄν., ὁ Egger (L'Hellénisme en France. Ἐν Παρισίοις. 1869 Τόμ. Α' σ. 439 ἐν σημ.), ὁ Σπυρ. Π. Δάμπρος (ἐν Ἑστία τοῦ 1886 Τόμ. ΚΒ' σ. 822), ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις (ἐν Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Γ' τοῦ 1894 σ. 581 κ. ε.) καὶ ὁ κ. Krumbacher ἐνθ' ἄν. σ. 840 (ἑλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Γ' σ. 111 κ. ε.).

⁴ Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Α' (1882) σ. 243-268.

⁵ Ἐν τοῖς Monumenta Hungariae Historica Τόμ. ΚΑ', μέρ. 4, σ. 357-390.

⁶ Ἐν τῇ Ἑστία Τόμ. ΚΒ' (1886) σ. 823 κ. ε.

κ. Krumbacher¹

Ζ') Ὁ συγγενὴς ποιῶν πρὸς τοὺς ἀνωτέρω *Eiς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν θρήνος* τοῦ Κερκυραίου Ἀντωνίου Ἐπάρχου, ἐκδοθεὶς τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1544², ἀνατυπωθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα³.

Ἡ δ' ἑμμετρὸς « Μονωδία ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος » τοῦ Μαθηαίου Καρυοφύλλη⁴, γραφεῖσα ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, εἶνε μᾶλλον κακολογία κατὰ τῶν μὴ ἐνωτικῶν Γραικῶν. Σώζονται δὲ ταύτης ἀντίγραφα δύο, διὰ διαφόρων γεγραμμένα χειρῶν ἐν τῷ Βαρβερινῷ κώδικι 279 (II, 100) τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἐν φ. 150^a - 152^b καὶ 152^a - 156^b.

Ἄλλόγλωσσοι δὲ θρήνοι σώζονται οἱ ἐξῆς:

Η') Ἀνωνύμου *Lamento di Costantinopoli* ἐκ κώδικος ἀνήκοντος εἰς τὸν Λατίνον ἱερέα Ἰωσήφ Ἀντωνέλλην, ἐκδεδομένον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ *Medin* καὶ *Frati*⁵ καὶ συγκείμενον ἐκ τετραστίχων πεντακοσίων εἴκοσι καὶ πέντε. Ἀρχεῖται δὲ ὁ ἰταλικὸς οὗτος θρήνος διὰ τοῦ στίχου *Dogliase il cielo et ogni Cristiano*.

Θ') *Lamento di Costantinopoli* ὑπὸ τοῦ *Frate Bernardino Cingolano*, θρήνος ἐν τισὶ κώδικι προσγραφόμενος εἰς τὸν *Prete Maffeo Pisano*, ἐκ τῶν κωδίκων *Magliabecchianus XXV*, 616 καὶ *VII*, 1184, *Asburnham* 1137, *Maruccelianus C* 265, *Vati-*

¹ Ein dialogischer Threnos auf den Fall von Konstantinopel in Sitzungsberichte der philos.—philol. und hist. Classe d. Kgl. Bayerischen Akademie der Wissenschaften 1901 σ. 329 κ. ἐ. (καὶ ἐν τούτοις ἰδίᾳ ἐκτυπωθέντι).

² *Legrand Bibliographie Hellénique ... aux XVe et XVIe siècles*. Ἐν Παρισίῳ, 1884. Τόμ. Α' σ. 259 κ. ἐ.

³ Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἐν Ἀθήναις, 1868 σ. 163 κ. ἐ. Ἴδε περὶ αὐτοῦ κα *Σπυρ. Π. Δάμπρον* ἐν τῇ Ἐστίᾳ Τόμ. KB' (1886) σ. 821 κ. ἐ.

⁴ Ἴδε περὶ αὐτοῦ *Δοσιθεον* ἐν Τόμῳ Ἀγάπης Ἡρολεγ. σ. 19 καὶ Ἀνδρόνικον Δημητριάδου ἐν Ἡεροσλήκαις καὶ διορθώσεων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν φιλολογίαν Κωνσταντίνου Σάθα. Ἐν Λειψίᾳ, 1871 σ. 48 κ. ἐ.

⁵ *Lamenti storici del secolo XIV, XV e XVI*. Ἐν Βονονίᾳ, 1888. Τόμ. Β' σ. 121-146.

canus Reg. 1108 καὶ ἐξ ἐντύπου τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀρ. Miscellanea 1541, II ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Medin καὶ Frati¹. Σύγκειται δ' ἐξ ἐνενήκοντα καὶ ἐννέα ὀκταστίχων στροφῶν καὶ ἄρχεται διὰ τοῦ στίχου *Con lagrime piangendo a raccontare*. Τῶν κωδίκων τούτων ὁ Μαρουκελλιανὸς κατ' ἐπισταλὲν μοι σημεῖωμα τῆς διευθύνσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἔχει πλείστας ἕσας διαφορὰς ἀπὸ τῶν λοιπῶν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ εἶνε διάφορος *Piangendo e richordando a lagrimare*².

1) Ἐμμετρος θρῆνος Ἰταλιστὶ ὑπὸ Μιχαήλ della Vedova τοῦ ἐκ Πόλας, οὐ μόνον τὸ πρῶτον μέρος εἶχεν ἐκδοθῆ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ Archivio storico per Trieste, l'Istria e il Trentino³, εἶτα δ' ἐξεδόθη καὶ τὸ ὅλον ὑπὸ τοῦ Medin καὶ Frati⁴

¹ Ἐνθ' ἂν. σ. 151-193. Κατὰ τὸν θρῆνον τοῦτον (σ. 172) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κωδίκων ἀνῆρχετο κατὰ τὴν ἀλωσιν εἰς 60000, ἅπαντες δ' ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός ἢ τοῦ ὕδατος.

Et era sì gran numero adunato
Di tanti libri e d'ogni gran valore;
Ben sessanta migliaia era il volume,
Tucti furono arsi e butati nel fiume.

Κατ' ἄλλας δὲ μαρτυρίας τὰ βιβλία ἀνῆρχοντο εἰς 120000. Ἴδε Ad Nicolaum V pont. Max. Oratio ἐκδ. *Agostini* ἐν ταῖς *Notizie storiche critiche intorno la vita degli scrittori Veneziani*. Ἐν Βενετίᾳ. 1752 Τόμ. Α' σ. 218. Πρὸς *Medin* ἐνθ' ἂν. Τόμ. Β' σ. 193. Πρὸς *Hodius De Graecis illustribus*. Ἐν Λονδίῳ. 1742 σ. 192. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ μνημονευομένη ὡς ἀνέκδοτος ἐν τινι Κοπτομανῶ κώδικι τοῦ Βρεττ. μουσείου *epistola ad papam Nicolaum V* τοῦ Laures Quirinus εἶνε πιθανῶς ἡ ἀνωτέρω ἐν σ. 192 ὑπ' ἀρ. δ' Oratio. Ἀξιόλογος δ' εἶνε ἡ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀλωσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀρπαχθέντων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως βιβλίων μαρτυρία τοῦ Ἀρμενίου ἱερέως Ἀβραάμ κατὰ μετάφρασιν τοῦ Alischan, διαφέρουσαν ἐν τούτῳ τῆς τοῦ Brossel. Καὶ δὴ ὁ Ἀβραάμ, κοιούμενος μεταξύ τῶν λαφύρων μνησὶν «εὐαγγελίων κεκαλυμμένων δι' ἀργύρου καὶ κεκοσμημένων ὑπὸ ἀριστουργημάτων τῆς γλυπτικῆς» (πιθανῶς μᾶλλον τερρευτικῆς) προσθέτει ἔπειτα· «Ἀπήγαγον μεθ' ἑαυτῶν μέχρι τῆς Ἀγκύρας βιβλία ἀπειράριθμα, ἅτινα ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ τῶν Μουσουλμάνων τῶν βλέπόντων αὐτά. Καὶ ἠγόρασαν μὲν ἅπειρα αὐτῶν τὰ χριστιανικὰ ἔθνη, ἀλλὰ τὰ πλείστα ἔμειναν παρὰ τοῖς Τούρκοις». Ἴδε *Monumenta Hungariae Historica* Τόμ. KB' μέρ. β' σ. 240.

² Ἴδε περὶ τοῦ θρῆνου τούτου καὶ *Jorga* ἐνθ' ἂν. Τόμ. Γ' σ. 337.

³ Τόμ. Γ' τεύχ. 3-4.

⁴ Ἐνθ' ἂν. Τόμ. Β' σ. 197 κ. ἑ.

ἐκ τοῦ κώδικος 578 τῆς Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς Παδούης, τοῦ ὑπ' ἀρ. 403 τοῦ Seminario τῆς Παδούης καὶ τοῦ Κανονικιστοῦ 263 τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδληϊανῆς βιβλιοθήκης¹. Τοῦ θρήνου τούτου προηγείται πεζὸς πρόλογος, ἐπιγραφόμενος μὲν λατινιστὶ *Querimonia capturae urbis Constantinopolitanae*, ἀλλὰ γεγραμμένος ἰταλιστὶ καὶ ἀρχόμενος διὰ τῶν λέξεων *Non cum pochissime lacrime, pietà et dolore*. Τὸ δὲ ποίημ' αὐτὸ, συγκείμενον ἐκ στίχων ἑξακοσίων εἴκοσι πέντε, ἀρχεται διὰ τοῦ στίχου *Qual spirito gentil, qual penna o mano*².

ΙΑ) Ἀνέκδοτος canzone ἐν τῷ κώδικι 1720 τῆς ἐν Φλωρεντίας Ῥικκαρδιανῆς βιβλιοθήκης, ἧς ἐλάχιστά τινα μέρη ἐξέδωκεν ὁ Jorga³.

ΙΒ) *La complainte de Constantinople* composée par Jean Molinet et envoyée aux nobles Chrestiens. Ἐξεδόθη ἄνευ ὁηλώσεως τόπου καὶ χρόνου. Περιλαμβάνεται δὲ ὁ γαλλικὸς οὗτος θρήνος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *La complainte de Grèce* καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ *Molinet Les Faicts et Dicts*, ἐκτυπωθέντι τῷ 1531 ἐν Παρισίοις⁴.

ΙΓ) Θρήνος ἀρμενικὸς, γραφείσπι πιθανῶς τῷ 1453 ὑπὸ τινος Ἀβραάμ, συγκείμενος ἐκ στίχων ἑκατὸν ἐνενήκοντα ὀκτώ καὶ ἐκδοθεὶς ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Dethier⁵. Ὑπάρχουσι δὲ τοῦ θρήνου τούτου τρεῖς μεταφράσεις εἰς τὴν

¹ Ἴδε περὶ τοῦ θρήνου τούτου καὶ *Jorga* ἰθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 340 κ. ἐ.

² Ἄλλος κώδιξ τοῦ αὐτοῦ θρήνου, διαλαθὼν τὸν *Medin* καὶ *Fratì*, ἀναγράφεται παρὰ τῷ *Mazzatinti* (*Inventari dei Manoscritti delle biblioteche d'Italia*. Ἐν Forlì. 1894 Τόμ. Δ' σ. 178) ὡς σωζόμενος ἐν τῇ *Biblioteca Classense* τῆς Ῥαβέννης ὑπ' ἀρ. 126. Εἶνε δὲ χαρτῶος τοῦ 16' αἰῶνος. ὁ δὲ θρήνος καταλαμβάνει ἐν αὐτῷ τὰ φ. 92-101, ἐπιγραφόμενος ὡς *Michaelis a Vidua Polensis de excidio holim florentissime et ineblite urbis Constantinopolitane rittimi ad sachram regiam maiestatem serenissimi regis Aragonum Ravene die XII madii MCCCCLVIII*.

³ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 340 κ. ἐ.

⁴ *Graesse* Trésor des livres rares. Ἐν Δρέσδῃ. 1863 Τόμ. Δ' σ. 569.

⁵ *Monumenta Hungariae Historica* Τόμ. KB', μέρ. α' σ. 915-933.

γαλλικὴν, ἢ τοῦ Brossel¹, ἢ τοῦ Εὐγενίου Boré² καὶ ἢ τοῦ Ἀρμενίου πατρὸς Alischan³.

ΙΔ') Σλαβικός θρῆνος, ἀναγραφεὶς τὸν δέκατον ὀγδοὸν αἰῶνα ἐν Μακάρακ τῆς Δαλματίας ὑπὸ τοῦ Φραγκισκανοῦ μοναχοῦ Ἀνδρέου Kadeich Mioissich καὶ μεταφρασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἰταλικὰς στίχους, ἐκδοθέντας ὑπὸ τοῦ Medin καὶ Frati⁴. Ποιητὴς δ' αὐτοῦ λέγεται ὁ Σλάβος ἀοιδὸς Milovan. Ἐκ δὲ τῆς ἰταλικῆς μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν κροατικὴν καὶ ἐξεδόθη ἐν Ζαγραβία (Agram) τῷ 1862⁵.

ΙΕ') Carmen saphicum de jactura urbis Constantinopolis ἀνέκδοτον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 96 κώδικι τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου⁶.

ΙϚ') Carmen de desolacione civitatis Constantinopolitanae facta per Turcos anno Domini 1453 ἀνέκδοτον, οὗ τὴν ἀρχὴν μόνον καὶ τὸ τέλος ἐξέδωκεν ὁ Jorga ἐκ τοῦ φ. 219 τοῦ λατινικοῦ κώδικος 3586 τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης⁷.

ΙΖ') Λατινικὸς ἀνέκδοτος καὶ ἀνεπίγραφος θρῆνος ἐπὶ τῇ ἀλώσει, σωζόμενος ἐν τῷ φ. 127⁶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 519 κώδικος τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, γραφέντος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ὑπὸ H. Schedel⁸.

Μονοφθία δὲ πεζαὶ ἐπὶ τῇ ἀλώσει περιεσώθησαν αἱ ἐξῆς:

¹ Ἐν τῇ Histoire du Bas - Empire ὑπὸ Lebeau - Martin ἐν Τόμῳ ΚΑ' σ. 305 κ. ἑ.

² Ἐν τῷ Journal Asiatique τοῦ 1735, ἐν τῷ τεύχει τοῦ Μαρτίου.

³ Monumenta Hungariae Historica Τόμ. ΚΒ', μέρ. 6' σ. 225 κ. ἑ.

⁴ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 127 κ. ἑ.

⁵ Andrije - Kasica - Miosica, razgovor ugodni, naroda slovinskaja. Ἴδε ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς Monumenta Hungariae Historica Τόμ. ΚΒ' μέρ. 4' σ. 1173 κ. ἑ. Πρὸς Jorga ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 336.

⁶ Ἴδε περὶ αὐτοῦ Nuove memorie dell' Istituto di corrispondenza archeologica 1865 Τόμ. Β' σ. 550 κ. ἑ. — Jahrbücher der preussischen Kunstsammlungen Τόμ. Θ' (1888) σ. 102. — Πρὸς Jorga ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 335.

⁷ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 335.

⁸ Catalogus codicum latinorum bibliothecae regiae Monacensis. Ἐκδ. 5'. Ἐν Μονάχῳ. 1894 Τόμ. Α' σ. 146.

I) « Ἀνδρονίκου Καλλιόστου Μονωδία ἐπὶ τῇ δυστυχεῖ Κωνσταντινουπόλει », περιλαμβανομένη ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1774 κώδικι τῆς Παρισιακῆς βιβλιοθήκης, ἐξ οὗ ἐξεδόθη σφαλερώτατα ὑπὸ τοῦ Migne¹. Μέρος δ' αὐτῆς ἀνεύρον σωζόμενον καὶ ἐν τῷ Παλατινῷ κώδικι 428, φ. 72^a-75^b, ἀναγραφόμενον ἐν τῷ οἰκείῳ καταλόγῳ μόνον διὰ τῶν ἐξῆς: *Monodia in Constantinopolim initio ac fine mutila*².

II) « Τοῦ νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενικοῦ μονωδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς μεγαλοπόλεως », σωζομένη ἀνέκδοτος ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Suppl. 678 κώδικι τῆς Παρισιακῆς βιβλιοθήκης ἐν φ. 115^a-118^a.

III) Μανουὴλ τοῦ Χριστωνύμου μονωδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει ἀνέκδοτος, ὑπὸ διαφόρους ἐπιγραφάς σωζομένη ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 11270 κώδικι τῆς ἐν Βρυξέλλαις Βασιλικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἐν τῷ κώδικι 8 τῆς ἐν Οὐψάλῃ τῆς Σουηδίας Ἀκαδημίας. Μέρος δ' αὐτῆς ἀνεγνώρισα καὶ ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 2077³. Ἄγνωστον δ' ἂν τὸ Χριστωνύμος εἶνε πραγματικὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον τοῦ γράψαντος, ὃν γινώσκομεν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ἐκ λόγου τινὸς εἰς τὴν Θεοτόκον, σωζομένου ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 2135, φ. 75^a-90^b.

IV) Ματθαίου Καμαριώτου ἀνεπίγραφος μονωδία ἐπὶ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς δεινοῖς τῆς ἀλώσεως. Ταύτην, σταλείσαν ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά εἰς τὸν Μαρτίνον Κρούσιον, ἐξέδωκεν οὗτος ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ⁴, ἐξ ἧς παραλαβὼν ἀνετύπωσεν ὁ Migne⁵.

V) Ἡ ἐν φ. 232^b-233^b τοῦ ὑπ' ἀρ. 2075 κώδικος τῆς

¹ Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΞΑ' σ. 1131-1142.

² *Heur. Stevenson senior Codices manuscripti Palatini graeci bibliothecae Vaticanae*. Ἐν Ῥώμῃ. 1885 σ. 278.

³ Ὁ *Omont* (Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίῳ. 1888 Τόμ. Γ' σ. 190) λέγει: *Anonymi monodia de CP. a Turcis expugnata*.

⁴ φ. 76-83.

⁵ Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΞ' σ. 1059-1069.

Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων ἀνώνυμος μονωδία, ἀνέκδοτος οὔσα. Ταύτην ἀνέγραψεν ὡς ἔργον τοῦ Ἰωάννου Εὐγενικοῦ ἐν τῷ Εὐρετηρίῳ τῶν ἐν Παρισίοις ἐλληνικῶν κωδίκων ὁ κ. Omonp¹ ἐνεκα τοῦ λόγου, ὅτι ὁ κώδιξ εἶνε γεγραμμένος τῷ 1439² χειρὶ τοῦ Εὐγενικοῦ.

VI) Ἡ ἐν φ. 74²-80² τοῦ ὑπ' ἀρ. Suppl. grec 6181 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, γεγραμμένου τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ἀνέκδοτος μονωδία, ἔργον οὔσα ἀδήλου συγγραφέως.

VII) Ὁ ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι Suppl. grec 467, p. 191⁶-193⁶ Θρηῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις καὶ ἐν τῷ κώδικι Πολλάνη 39 (Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ἀρ. 2414) εὑρηται ἐν σ. 283-284 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Τὸ πότε ἐπάρθη ἡ Κωνσταντινοῦπολις*³. Περιέχεται δ' ἐν αὐτῷ παράδοσις περὶ τῆς ἀλώσεως καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ἄγνωστος μέχρι τοῦδε καὶ μὴ περιεχομένη εἰς τὰς ἄλλως πλουσιωτάτας Παραδόσεις τοῦ κ. Πολίτου⁴.

Πεπλανημένως δ' ἐνομίσθησαν μονωδίαί ἢ θρηῆνοι εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰ ἐξῆς:

α) *Anonymi lamentatio de CP. a Turcis exrugnata* ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 2005 φ. 327² κ. ἐ. Ὁ θρηῆνος οὗτος, ὃν ἔχω ἀντιγεγραμμένον ἐκ τοῦ κώδικος τούτου, γραφέντος τῷ 1447 ὑπὸ Μανουὴλ Βουλλωτοῦ⁵, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὄχι τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἃ διὰ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς ἐδήλωσεν ὁ κ. Omonp⁶.

β) ἢ ἐν φ. 180 κ. ἐ. τοῦ κώδικος D α 33 τῆς ἐν Δρέσδη Βασιλικῆς βιβλιοθήκης πραγματεία ἢ φέουσα τὴν ἐπιγραφὴν «Περὶ πῶς ἐπῆρεν ὁ σουλτὰν Μεσεμέτης τὴν Κωνσταντινούπο-

¹ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 188.

² Ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Δ' σ. 365

³ Τόμ. Α' σ. 20 κ. ἐ. Τόμ. Β' σ. 651-683.

⁴ Ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Δ' σ. 303.

⁵ Ἐνθ' ἀν. σ. 177.

λιν»¹. Ὡς ἐπέισθην μελετήσας τὸν κώδικα τοῦτον τὸν παρελθόντ' Αὐγούστου ἐν Βερολίῳ, τὸ ὡς ἄνω ἐπιγραφόμενον εἶνε τεμάχιον τῆς ἐν τῷ κώδικι περιλαμβανομένης Χρονικῆς ἐκθέσεως². Καὶ συμφωνοῦσι μὲν καθ' ὅλου τὰ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ περὶ τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ἐκτιθέμενα πρὸς τε τὴν Χρονικὴν ἐκθεσιν καὶ τὸν Ψευδοδωρόθεον, καθ' ἃ ἄλλως καὶ τὰ ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι Suppl. grec 467, ἀλλὰ λείπει ἀπ' ἐκείνων ἢ ἐν τούτῳ καὶ τῷ κώδικι Πολλάνη παράδοσις περὶ τῆς Παναγίας, ἣν ἰδ' ἐκδιδόμενην κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 6.

Ὁμοίως δὲ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλωσιν ὁ ἐν τῷ Βιενναίῳ κώδικι Theol. graecus 304 (Nessel) θρήνος « Εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως » ὁ ἀρχόμενος διὰ τοῦ στίχου Ἡ μεγαλόπολις ἡ βασιλεία μέγ' ἄρε βρούχημα³. Τὸ αὐτὸ ποίημα, περιλαμβανόμενον καὶ ἐν τῷ κώδικι 280 τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ ὄρει μονῆς Διονυσίου, ἐπιγράφεται ἐν αὐτῷ « Εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρ' Ἰταλῶν ».

Τέλος δὲ προσθετοὶ εἰς τὰνωτέρω κείμενα δύο χρησιμοὶ περὶ τῆς ἀλώσεως γεγραμμένοι ἐν τῇ δημῳδαί ὑπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ πρωτονοταρίου Ἀρσενίου Μαρκέλλου καὶ σωζόμενοι ἐν τῷ Μαρκιανῷ Cl. XI cod. 32.

Τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφέντων κειμένων ἐκδίδω κατωτέρω ὑπ' ἀριθμοὺς 1 - 9 τὰς ὑπ' ἀρ. I - VII πεζὰς μονωδίας πλὴν τῆς IV καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. Δ', Ε' καὶ ΙΖ' ἐμμέτρους θρήνους. Τὰ κείμενα ταῦτα εἶνε πάντα ἀνέκδοτα πλὴν τῆς Μονωδίας τοῦ Ἀνδρονίκου Καλλίστου, ἧς τὴν νέαν ἐκδοσιν ὑπέλαβον ἀναγκαιοτάτην ἕνεκα τῶν πολλῶν σφαλμάτων τῆς ἐκδόσεως τοῦ Migne, καὶ τοῦ θρήνου τοῦ παπᾶ Συναδίνου, ὃν ἄνευ τῶν δια-

¹ Schnorr v. Carolsfeld Catalog der Handschriften der k. öffentlichen Bibliothek zu Dresden. Ἐν Λειψίῳ. 1882 Τόμ. Α' σ. 294.

² Πρβλ. Spyr. P. Lambros Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum. Ἐν Λονδίνῳ. Ἐκδ. Methuen. 1902.

³ Lambecius Comment. de augustissima bibliotheca Caesarea Vindobonensi εκδ. Kollar Τόμ. Ε' σ. 361. Πρβλ. Krumbacher Geschichte der byzantinischen Litteratur σ. 385 κ. ἰ. (ἑλλ. μεταφρ. Σιοτηριάδου Τόμ. Α' σ. 783).

φόρων γραφῶν τοῦ κώδικος εἶγον ἐκδώσει ἐν τῇ Ἑστίᾳ.

Μετὰ δὲ τὰς μενωδίας ταύτας καὶ τοὺς θρήνους ἐθιῶρησα ἐπίκαιρον νὰ ἐκδώσω ἐν τέλει ὑπ' ἀρ. 10-13 καὶ τὰ ἐξῆς κείμενα· α') ἀνέκδοτον βραχεῖαν ἰταλικὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ κώδικος V F H τῆς ἐν Νεαπόλει βιβλιοθήκης Brancacciana, γεγραμμένου ὑπὸ διαφόρων χειρῶν τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα· β') σημεῖωμα βιβλιογράφου περὶ τῆς πολιορκίας γεγραμμένον ἐν τῷ κώδικι Vaticanus graecus 163 ἐν φ. 233^a, τοῦ ιε' αἰῶνος, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκγραφέν ἐν κώδικι III-B-26 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Νεαπόλεως, φ. 146^a, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα, καὶ ἐκδοθὲν οὐκ ἄνευ πταισμάτων ἐξ ἐκείνου μὲν τοῦ κώδικος ὑπὸ τοῦ Neumann¹, ἐκ τούτου δὲ ὑπὸ τοῦ Cyrillus² γ') σημεῖωμα περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περιλαμβανόμενον ἐν φ. 68^b-69^a τοῦ Plut. LXX cod. 15 τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης, ἐν τῷ κώδικι Allatiana CXLVIII ἀρ. 28 τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης Vallielliana καὶ ἐν τῷ Gr. B, 138 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ταυρίνῳ Ἀθηναίου, μετὰ συνεχείας ἄλλου σημειώματος, γραφέντος ἐν τῷ αὐτῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου καὶ κακῶς ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ Bandini³ συνεχέτισα δὲ τοῦτο πρὸς τι σημεῖωμα τοῦ ὑπ' ἀρ. 701 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος· δ') ἐπιστολὴν περὶ τῆς ἀλώσεως γραψάν λατινιστὶ ἀπὸ Κρήτης τῇ 11 Ἰουνίου (1453;) ὑπὸ τοῦ Παύλου de Dotis καὶ περιλαμβανομένην ἐν φ. 126^b-127^a τοῦ ὑπ' ἀρ. 519 λατινικοῦ κώδικος τῆς ἐν Μονάχῳ Βασιλικῆς βιβλιοθήκης, γραφέντος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα.

¹ Griechische Geschichtschreiber und Geschichtsquellen in zwölften Jahrhundert. Ἐν Λειψίᾳ. 1888 σ. 102.

² Codices graeci manuscripti R bibliothecae Borbonicae. Ἐν Νεαπόλει 1832 Τόμ. Β' σ. 330.

³ Catalogus codicum . . . bibliothecae Mediceo-Laurentianae Τόμ. Β' σ. 676.

Μονωδία κυρ Ἀνδρονίκου τοῦ Καλλίστου
ἐπὶ τῇ δυστυχεί Κωνσταντινουπόλει.

Αἰ, αἰ, καὶ τοῦτ' ἄρ' ἰχρῆν ταῖς τῶν Ἑλλήνων προσεθῆναι κοι-
ναῖς συμφοραῖς τὰ τε προλαβόντα πάθη λίαν νικᾶν καὶ μηδ' εἰς νοῦν
ἐμβαλεῖν ἔσεσθαι ποτε μείζον, εἰ γοῦν τοιοῦτον ὄλωσ ἰόν. Ὁ γὰρ
μόνον εἶχομεν ἀπολειφθῆν ἀγαθόν καὶ πρὸς ὃ προσεδόκα πᾶς ὁ τῶν
Ἑλλήνων ἔσμος, τοῦτο δυστυχῶς ἀφῆρέθη νῦν ἀφ' ἡμῶν, ἄλγους 5
γὰρ ἡμᾶς ἐμπλήσαν καὶ δεινῆς συμφορᾶς, καίτοι, κἂν εἰ παρῆσαν
ἄλλα πολλὰ, πρὸς ἅπερ εἰκὸς ἀφορᾶν, τοσοῦτόν ἐστι τὸ παρὸν ὡς
ἀποκρύπτειν τὰ πάντα καὶ κατόπιν ἔσν. Νῦν γὰρ ἡ κοινὴ τῶν Ἑλ-
λήνων ἰστία, ἡ διατριβὴ τῶν Μουσῶν, ἡ τῆς ἐπιστήμης ἀπάσης δι-
δάσκαλος, ἡ τῶν πόλεων βασιλεὺς ἰάλω, φεῦ, χερσὶν ἀσεβῶν. Εἰ μὲν 10
οὖν κατακλυσμόν τουτί φαίη τις ἄν, οὐκ οἶμαι παραστῆσαι τὸ τοῦ
πάθους ἄλις δεινόν. Ἐκείνω μὲν γὰρ συμβάντι ἀπώλετ' ἂν ἅπαν καὶ
λόγος ἦν οὐδεὶς ἔτι, οὐδ' ἂν ἔπαθέ τι κακὸν ὁ κρατῶν ὑπὸ τοῦ χει-
ρονος· τῷ δὲ συμβάντι νυνὶ περίεστιν ὄραν μυρία δεινὰ καὶ λόγον νι-
κώμενον ἀλογία καὶ ἰλίγγου πάντα καὶ ζάλης μεστὰ καὶ κατακλυ- 15
σμόν ἀληθῶς ἐφιστάμενον ταῖς ψυχαῖς.

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι 1774 τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, φ. 345α-353β, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα τελευταῖον. Πλὴν τῆς ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ ἐπιγραφῆς τὰ μὲν ἐμπρόσθια φύλλα ἅπαντα φέρουσιν ἄνω ἐπιγραφὴν μονωδία, τὰ δὲ ὀπίσθια ἐπὶ τῇ κωνσταντινουπόλει. Μέρους δὲ τῆς ὅλης μονωδίας, τὸ ἀπὸ τῶν λέξεων ἀπάντων ἔσμος ἐν σ. 205, 12-13, 8 μέχρι τῶν λέξεων καὶ τις ἦν ἄγων ἐν ἐκείνοισι φιλοτι ἐν σ. 210, 1 περιλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ κώδικι Palat. 428, φ. 72α-75β, γεγραμμένῳ τὸν αὐτὸν αἰῶνα. Διαστέλλω δ' ἐν ταῖς σικεῖαις σημειώσειςι τούτου τοῦ μέρους μόνον τὸν μὲν Παρισιακὸν κώδικα διὰ τοῦ Π, τὸν δὲ Παλατίνον διὰ τοῦ Ρ. Ἐξεδόθη δ' ἡ μονωδία αὕτη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Παρισιακοῦ κώδικος ὑπὸ τοῦ Migne ἐν Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμῳ ΣΙΑ' σ. 1131-1142, ἀλλ' ἰθεὴν ἔθεώρησα περιττὸν νᾶναγράψω τὰς παρ' αὐτῷ παραναγνώσεις, παραλείψεις λέξεων ἢ διαφορὰς περὶ τὴν στίξιν, κλείστας εὔσας καὶ καθιστανοῦσας τὴν ἐκδοσὶν ἐκείνην ἔχρηστον παντελῶς.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κωνσταντινουπόλει 1. ἄρ 7. ἀφορᾶν τοσοῦτον
ἐστὶ 8. ἀποκρύπττον διωρθωμένον εἰς ἀποκρύπτε τα πρόσθετον χερσὶ
νωτέρω 11. τις 14. ὄρᾶν 15. ἀλλά;

Ὅσα τοίνυν τῆς τοῦ σώματος λώθης κακίων ἢ τῆς ψυχῆς καὶ ὅσα
 τὸ κακῶς ζῆν τοῦ μὴ ζῆν, τοσοῦτα τὸ νῦν ἐπεισχωμάσαν δεινὸν ὑπερ-
 ἔχει κατακλυσμοῦ. Εἰ δ' ἡλίον τις φραῖη φθορὰν καὶ σκότος κοινόν,
 οὐδ' οὕτως ἀξίως ἐκτραγωδήσειε τὴν ξυμφορὰν οὐ μόνον ὅτι τὸ μὲν
 φ.3456
 5 αἰσθητοῦς ἥ μόνους ἐβλαπτεν ἂν ὀφθαλμούς, τὸ δὲ τοὺς τῆς ψυχῆς
 μὲν προσεχῶς, ἐπομένως δὲ καὶ τοὺς τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅτι καὶ κρείτ-
 τον ἐμοὶ δοκεῖ πάντῃ τὰς αἰσθήσεις πεπηρῶσθαι τὸν ἐν μέσῳ πολλῶν
 παρόντα δεινῶν, ὡς ἂν ἀγευστος ἦ τῶν τηλικούτων παθῶν ἢ κεκτῆ-
 σθαι αὐτὰς ὑγιεῖς καὶ ἀντιλαμβάνειν ἐκείνων, ἃ πάσης ἐστὶν ἀηδίας
 10 μεστά. Νῦν γὰρ ὁ κακὸς βλάπτει τὸν ἀρείονα φῶτα μύθοισι σκολιοῖς
 ὀνετάζων, αἰδῶς δὲ καὶ νέμεσις ὡς ἀληθῶς προλιπόντ' ἀνθρώπους ἐς
 Ὀλυμπον ἴζεσθον, τὰ δὲ λείπεται ἄλγεα λυγρὰ, κακοῦ δ' οὐκ ἔσσει-
 ται ἀλακκή. Εἰ μὲν ἀληθῶς ἀνθρώπος πάλαι γέγονεν ὑπὸ πάθους ὄρ-
 νις ἢ δένδρον ἢ λίθος, μᾶλλον μὴν ἐχρῆν πάντας τοῦτο παθεῖν, ὅσον
 15 καὶ μεῖζον ἢ ξυμφορὰ. Εἰ δὲ ψεῦδος ἐκαίνα, ὡς καὶ πολλὰ τοῖς τῶν
 μύθων ἄλλα πατράσιν ἐρρέθη, ἀλλὰ νῦν ἐχρῆν γενέσθαι, ὡς ἂν τῆ
 τοῦ πάθους ὑπερβολῇ συνεξυφαίνοιτο καὶ τινα τέρατα θαυμαστά ἐκ-
 πλήττοντα πᾶσαν ὄρασίν τε καὶ ἀκοήν, ὃ δὲ καὶ γεγονέναι νομίζω
 πλὴν καθ' ὅσον ὁ μὲν μῦθος τὴν φύσιν μόνον ἀλλάσσει ἐκείνων, τὸ
 20 δὲ δάκρυον ἔχειν φησί· νῦν δ' ἀντιστρόφως ἢ μὲν φύσις ἐστὶν ἀνθρώ-
 πων καθάπερ ἦν, τὸ δὲ δάκρυον ἀφηρέθη πάντῃ μετὰ τοῦ λόγου,
 πολλῆς ἐπιτεθείσης ἀναίσθησίας ταῖς τῶν πάθει κατειλημμένων ψυ-
 χαῖς. Οὕτω γὰρ τότε πολὺ φῶς ἀμαυροῦν οἶδε τὰς ὄψεις ὃ τε
 βαρὺς κτύπος πλήττειν τὰς ἀκοάς. Καὶ νῦν λοιπὸν ἢ ψυχῆ, τῷ
 25 πάθει ὡςπερ τινὶ τάφῳ κρυφθεῖσα, οἷον ἀναίσθητον δρᾷ τὸ σῶμα.
 Οὕτω τοίνυν τοῦ δεινοῦ πεφυκότος μεγίστου, ποῖαν μὲν ρήξω φωνὴν
 ἐξαρχοῦσαν αὐτῷ, εἴπερ δεῖ λέγειν; πῶς γὰρ ἀρκέσει μοι φωνὴ μία
 φ.346a καὶ γλῶττα καὶ χεῖρας ἀπλῶς ἥ κοπτομένῳ τε καὶ βοῆς τὸν ἀέρα
 πληροῦντι; τίς δὲ θρῆνος οὐ νῦν ἀσθενῆς ἐστὶ πρῶτον καὶ τῆς ὑπο-
 30 θέσεως χείρων; Πῶς δ' αὖ χρήσασθαι τῇ σιγῇ δυνηθῶ, κἂν ἀσφαλῆς

2. τονῦν ἐπισχωμάσαν 3. τίς 8. ἢ 9. ἀηδίας ἐκ τοῦ τὸ πρῶ-
 τον γραφέντος ἀηδίας 10. Νῦν γὰρ κτλ. Ἰδε Ἡσιόδου Ἔργ. Ἡμ. στ. 193
 κ. ἰ., 256. Ἰδε καὶ ἐν τέλει τῶν ἐνταῦθα ἐκδομένων μονοθετιῶν. 12-13. ἔσεται
 15. μεῖζον 22. κατειλημμένων 23. εἶδε 25. ὡςπερ τινεῖ 26. τοῖ-
 νῦν ποῖαν 28. χεῖρας ἀπλᾶς τε ἀέραν 30. χεῖρον

τοῦτο δοκῆ τοῖς πολλοῖς, μὴ δόξας ἀδικεῖν οὐ τὴν ἐνεγκοῦσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλους αὐτούς, οἷς καὶ δεξιοῦσθαι χρὴ τὴν δωρησαμένην καὶ πάντα τὸν τῶν Ἑλλήνων ἔσμον, οἱ συμφεροῦνται φθαρείῃ· ἐὼ δὲ λέγειν ναοὺς καὶ θήκας ἀγίων καὶ ἱερὰ σκεύη καὶ οἰκοδομὰς καὶ φαιδρότητας σὺν χρηστῷ βασιλεῖ καὶ συγγενέσι καὶ φίλοις, ὧν ἕκαστον 5 πρὸς τίνα θρῆνον ἂν οὐκ ἐκίνησε, μὴ ὅτι γε πάντα συλλήβδην τὸν μὴ τὴν διάνοιαν πάντα πεπηρωμένον.

Φεῦ οἷαις ἀπορίαις ἐμπεριεῖλημαι, οἷσις διευθύνω κακοῖς ἐμαυτὸν, οἷαις ὁ λόγος ἐντυγχάνει ταῖς συμφοραῖς. Πλὴν ἀλλ' εἰ μὲν ἦν ἰσχύ- 10 σαι τινα κατ' ἀξίαν δρᾶσαι τὸν θρῆνον, ἦγουν τῆς ἀξίας ἐγγύς, λόγον ἂν εἶχεν ἡμῖν ἢ παραίτησις, ἀδυνατοῦσι πρὸς τοῦτο. Ἐπεὶ δὲ οὐδ' Ὀρφεὺς εἰ παρῆν, οὐδ' Αἰσχύλος, οὐδ' ὁ τῶν τραγωδῶν ἀπάντων ἔσμός ἰσχυσεν ἂν, ἀλλ' ἤττητο πάντα Πυγμαῖός τις φανείς παρα- 15 βαλλόμενος Ἡρακλεῖ, δοκεῖ κάμοι τοῖς πένησι λόγοις χρησάμενον ἐπὶ ξένης ὄντα θρηνῆσαι τὴν ἐμαυτοῦ καὶ κοινὴν ξυμφορὰν. 15

Τί λοιπὸν οὕτω πλάττω τοὺς λόγους, ἀλλ' οὐκ ἀνιαρὰν ἐκπέμπω φωνὴν, οἷαν εἰκὸς ἐν τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς; Τί μὴ τὰς χεῖρας ἐκτείνων μετ' οἰμωγῆς τύπτω μὲν τὰ στήθη καὶ τέμνω, τοῖς ὄνυξι δὲ ξαίνω τὰς παρειὰς καὶ πᾶττομαι τέφραν καὶ κόνιν καὶ τίλλω τὰς τρίχας, ὡς ἂν μὴ μόνον πάσχη ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα τῷ μεγέ- 20 θει τῆς ξυμφορᾶς;

Φεῦ, ὦ βασιλεῖς τῶν πόλεων καὶ πατρίς, ἥτις ἐκ τοιαύτης ἀξίας δούλειον ἤμαρ εἶδες, ὡς πράττεις κακῶς ὅσον περ πάλαι καλῶς. Ἀντισηκώσας δὲ σε δαίμων τις φθονερός φθείρει τῆς πάροιθεν εὐπραξίας παραχωρήσει θεοῦ, ἀχρηστίαν κατεγνωκότος ἡμῶν. Ἄλλως γὰρ 25 οὔτε τύχην ἂν τις εἴποι τοῦ παρόντος αἰτίαν κακοῦ, διανοίας οὖσαν ἀνάπλασμα, οὐθ' ὁ φθονερός δαίμων, κἂν φύσει τυγχάνῃ σφόδρα

1. δοκεῖ 3. φθαρῆση 4. θῆκας 6. συλλύβδην 9-10. ἰσχύσαι
τινὰ 10. δρᾶσαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δρᾶσαι 12. εἰ ἐκ τοῦ τὸ
πρῶτον γραφέντος εἰ τραγωδῶν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τραγωδιῶν
13. πυγμαῖός τις P: πυγμαῖός τις Π 14. κάμοι P: κάμοι Π

16. ἀνιαρὰν Π: ἀνιαρὰν P 17-18. ἐκτείνων P: ἐκτείνω Π 18. τύ-
πτω μὲν P: τύπτομαι Π 21. ξυμφορᾶς Π: συμφορᾶς P 23. ἡμαρ Π:
ἡμαρ P 23-24. ἀντισηκώσας Π: ἀντισικώσας ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέν-
τος ἀντισηκώσας P 24. τις P: τις Π 27. τυγχάνῃ ἱερῆα: τυγχάνῃ
ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τυγχάνει: τυγχάνει Π

βάσκανος καὶ κακοποιός, τοσούτον ἂν ἴσχυσε καθ' ἡμῶν, ἀλλ' ὥσπερ
 τοῦ φωτός οὐκ ἄξιους ἐστερήσθαι τούτου χρεῶν, οὕτω δὴ καὶ παντός
 ἀγαθοῦ, ὧν ἓν καὶ πρῶτον ἦν τῶν παρ' ἡμῖν ἢ τῶν πόλεων μεγίστη
 καὶ βασιλεῖς. Νῦν γὰρ ἐντυχόντες μυρίοις, οἷς οὐδέποτε εἰσόμεθα
 5 πάντως, ὡς οἱ κακοὶ γυνώμασι τάγαθὸν χεροῖν ἔχοντες οὐκ ἴσασι πρὶν
 τις ἐκβάλλῃ. Νῦν γὰρ οὐ μόνον ἢ τῶν Ἑλλήνων πληθὺς ἀνήκεστον
 δυστυχίαν περιβαλεῖται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν οἷς νῦν μέλει μικρὸν
 οὐδὲν οὐδὲν ἦττον ἴσονται κατηρεῖς οὐ κατ' ἡμᾶρ οὐδ' ἐνῆμαρ, ἀλλ'
 10 ἕως ἂν ὕδωρ τε νάη καὶ δένδρα μακρὰ τεθήλῃ καὶ τοσούτω μᾶλλον
 ὄσση καὶ πλέον ζητῶνται τῶν αὐτῆς ἀγαθῶν. Ἴδια μὲν γὰρ ἐστία τῶν
 Ἑλλήνων ἢ πόλις ἦν, κοινῇ δὲ πᾶσι παρείχε τὰ ταύτης καλὰ καὶ
 πᾶσιν ἀπλῶς καθιστήκει μήτηρ, τροφός, ἀνάπαυλα, παντοίων χο-
 ρηγός ἀγαθῶν.

Φεῦ, ὦ βασιλεῖς τῶν πόλεων, ὦ δυστυχία τοῦ γένους κοινή, ὦ λύπη
 15 μέχρις ὅσπερ διήκουσά τε καὶ μυελῶν, ὦ κάλλη καὶ μεγέθη ναῶν,
 ὦ τείχη καὶ μήκει καὶ πλάτει τῶν ἄλλων ἐξηρημένα· ὦ μουσεῖα τῆς
 Ἀκαδημίας καὶ τῆς Στοᾶς κάλλει μὲν ὑπερφέροντα, τῇ σοφίᾳ δὲ
 μηδὲν διαφέροντα. ὦ λιμὴν ἠδὺς μὲν πρώην καὶ εὐτυχῆς ταῖς ναυσί,
 φ.347ανῦν δὲ δυστυχῆς καὶ τῆς || Σκύλλης οὐδὲν διεννηχῶς. ὦ Ῥώμη
 20 νέα, γεγηρακυῖα δὲ τῷ βάρει καὶ πλήθει τῶν συμφορῶν, ποῦ σου νῦν
 τὰ καλὰ; Ποῦ μὲν ὁ θεϊότατος βασιλεὺς, ὀξύτερον μὲν Θεμιστοκλέους
 ὄρων, ἠδῖον δὲ τοῦ Νέστορος ὁμιλῶν, σωφρονέστερος δὲ Κύρου, δι-
 καιότερος δὲ Ῥαδαμάνθυος, ἀνδρειότερος δὲ Ἡρακλείους; Ποῦ δ' ὁ
 τῆς ἐκκλησίας ὠραϊσμός, ὃ τε θεὸς ἀρχιερεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν εὐθύς

2. τοῦ Π: τοὺς P 4. ἐντυχόντες P: ἐντυχόντες Π 5. οὐκ ἴσασι
 ἔγραφα: οὐκ ἴσασι Π: οὐκ ἴσασι P 5-6. πρὶν τις P: πρὶν τις Π
 6. οὐ Π: οὐ πρόσθετον κατόκιν P 7. οἷς ἔγραφα: εἰς P: εἰς εἰς Π

8. οὐ P: λείπει Π κατ' ἡμᾶρ Π: κατῆμαρ P ἐνῆμαρ ἔγραφα: ἐνῆμαρ Π:
 ἐννήμαρ P 9. τε ἔγραφα: τὲ ΠP τεθήλη P: τεθήλη ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον
 γραφέντος τεθήλη Π 10. ζητῶνται P: ζητοῦνται Π 11. ἐλλήνων Π:
 ἐλλήνων P πᾶσι ἔγραφα: πᾶσα ΠP 12. ἀνάπαυλα P: ἀνάπαυλα
 ἐπομένου κενού ὡσεὶ πάντα γραμμάτων Π 13. μυελῶν P: συνελῶν Π 14. μή-
 κει Π: μήκει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μήκη P 15. διαφέροντα P:
 ὑπερφέροντα Π λιμὴν ἔγραφα: λυμὴν ΠP 16. διεννηχῶς ἔγραφα:
 διεννηχῶς Π: διεννηνοχῶς P 17. νέστορος Π: νέστωρος P 18. δὲ
 ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δὲ P: δὲ Π 19. ἐκκλησίας Π: ἐκκλησίας P
 μετ' αὐτὸν Π: μεταυτὸν P

καί ὁ λοιπὸς ἱερός χορὸς; Ποῦ δὲ σεμνεῖα καὶ παρθενῶνες καὶ ἡ τῶν
 μοναχῶν κοσμιότης ἢ καὶ ἀγγέλοις ἐπάμιλλος; Ποῦ δὲ τὸ βουλευτή-
 ριον σὺν τοῖς βουλευταῖς, ἐν οἷς τί μὲν δέον ὃ οὐχ ὠράθη, τί δ' ὃ ῥη-
 θὲν οὐκ εὐθέως ἐπράχθη; Τίνας δὲ δημηγόρους οὐ παρέτρεχον ὀμιλοῦν-
 τες, νῦν μὲν πάλαί τε καὶ μάλα λιγέως, νῦν δὲ νιφάδεσιν ἰοικότα χει- 5
 μερήσαι; Τὸ δὲ κριτήριον ποῦ, πάντα μὲν τὸν Σόλωνος νόμον καὶ
 Πλάτωνος κατόπιον ἀφέν, ἐπιστήμη δὲ μάλλον ὠραϊσμένον πλείστη
 καὶ τοῖς ἐκ τοῦ πνεύματος λόγοις, οἳ δὴ καὶ πειθούς ἀπάσης καὶ σο-
 φίας εἰσὶν ἰσχυρότεροι; Ποῦ δ' ὁ λοιπὸς ἔσμός τῶν λογάδων, οἳ μὲν
 σοφία κοσμημένοι, οἳ δὲ λοιποῖς ἀγαθοῖς οἷς πολιτεία κοσμεῖται τε 10
 καὶ συνίσταται; Ἄμοιρος μὲν γὰρ ἦν οὐδεὶς τινος ἀγαθοῦ, πᾶς δὲ
 πρὸς ὅπερ εἶχε καλὸν ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἠττάτο, ἐνῖκα δὲ πάν-
 τας τοὺς βουλευομένους συμπλέκεσθαι καὶ πάντας λοιπὸν ὁμοῦ τοῖς
 τῶν λογάδων ἐχρῆν ἠττάσθαι καλοῖς. Ποῦ δὲ τὸ τῶν λόγων κράτος,
 ὅπερ ἦν ἀκμάζον ἐν σοί; Ποῦ τῆς γραμματικῆς ἢ τέχνη, ἢ τὴν γλῶσ- 15
 σαν ἐξελληνίζει καὶ πάσης ἀηδίας καθίστησι καθαρὰν; Ποῦ δὲ τῆς
 ῥητορικῆς τὸ πυρίπνουν, οὐδὲν ἦττον ἄπτον τοῦ τῆς Χιμαίρας πυ-
 ρός; Ποῦ δὲ τὸ τῆς διαλεκτικῆς ἢ κράτος, σόφισμα μὲν πᾶν ἀπορ- p.347c
 ρίπτον, μόνης δ' ἐχόμενον ἀληθείας καὶ τῆς εὐθύτητος; Ποῦ δὲ φυ-
 σικὰ προβλήματα καὶ ζητήσεις καὶ λύσεις τὴν ἕξιν ὑπερβαίνοντα καὶ 20
 διαίρεσις καὶ μουσικῆς ἀναλογίαι καὶ φθόγγοι καὶ γεωμετρίας σχη-
 ματισμοὶ καὶ λόγοι καὶ ἀστέρων αἰτίαι καὶ θέσεις καὶ δρόμοι, ὡς πολλὰ

1. λοιπὸς Π: λιπὸς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λοιπὸς (;) P 2. κοσμιό-
 τῆς ἔγραφα: κοσμιώτης ΠP 3. τοῖς βουλευταῖς ἔγραφα: ταῖς βουλευ-
 ταῖς P: ταῖς βουλαῖς Π ὠράθη ἔγραφα: ὄραθη ΠP 3-4. ὃ ῥηθὲν
 ἔγραφα: ὃ ῥηθὲν Π: ὄραθὲν P 4. εὐθέως Π: ευθέως P 5. πάλαί Π:
 παῦλος P τε ἔγραφα: τέ ΠP νιφάδεσιν Π: νιφάδεσις P
 6. κριτήριον Π: κρητήριον P πάντα ἔγραφα: πάντων ΠP τὸν P:
 τῶν Π Σόλωνος ἔγραφα: σόλωνος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σόλω-
 νος ΠP νόμον P: νόμων Π 7. ἀφέν Π: ἀφ' ἐν P πλείστη P:
 πλήστα P 9. δ' P: δὲ Π 10. κοσμεῖται τε ἔγραφα: κοσμεῖται τε ΠP
 11. οὐδεὶς τινος ἔγραφα: οὐδεὶς τινὸς ΠP 15. ἀκμάζον P: ἀκμά-
 ζων Π 16. ἐξελληνίζει ἔγραφα: ἐξελληνίζειν ΠP καθίστησι Π: καθή-
 στασι P 17. ἦττον Π: ἦττον P χιμαίρας ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος
 χειμαίρας Π: χειμαίρας P 18-19. ἀπορρίπτον ἔγραφα: ἀπορρίπτον Π:
 ἀπορρίπτον P 19. δ' P: δὲ Π 20. προβλήματα P: ἀντὶ τοῦ προβλή-
 ματα εἶχεν ἀρχίζει γράφων ζ(ητήματα) Π ἕξιν Π: ἕξιν P 22. καὶ θέ-
 σεις P: λείπουσι Π

μὲν τῶν παλαιῶν τοὺς ἐν τῇ Πόλει χρόνῳ φθαρέντας ἠνωρθωκένας, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ προστεθεικένας καὶ μέχρι νῦν ὀραῖσθαι σωζόμενα; Ποῦ δὲ τὸ τῆς Θεολογίας κράτος καὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας, ὡς εἶναι στήλην ὀρθοδοξίας τοὺς λόγους ἐκείνων καὶ δογμάτων ὀρθότητα καὶ πηγὴν, τοῦ δὲ πρακτικοῦ τῆς σπουδῆς μέρους οὐ τοῖς⁵ **, ὡς εἶναι τοῦτους εἰκόνα τινὰ ταῖς ιδέαις, μεμορφωμένων τῶν ἀρετῶν; Ἐν τοῦτοις δὲ πᾶσι πρώτος ἦν ** ὁ τῆς σοφίας πηγὴ καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων καθηγεμῶν, ὃς οὐδενὸς ἀμφοῖν τοῖς φιλοσόφοιν ἐλάττων ἦν, φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ μείζων.

10 Μῆκει μὲν οὖν ἡ Πόλις πάσας τὰς ἐφ᾽ ἄπλῳς ὑπερεῖχε, κάλλει δὲ καὶ τὰς τῆς ἐσπέρας⁸ τείχη δ' οὕτως ἰσχυρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀνένδοτα οὐκ ἂν εὗροῖτό τις συγκρινόμενα πρὸς αὐτά. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τάφος εὐθύς καὶ πλάττει καὶ βάθει καὶ πλίνθοις ὅπτοις κατωχυρωμένη, παταμός τις ἄλλος τοῖς παριοῦσι δοκοῦσα, τείχος δὲ εὐθύς μετ' 15 αὐτὴν ἰσχυρὸν, εὖρει τε καὶ ὕψει στερρόν, ἕτερον δὲ μετ' αὐτὸ, μείζον τοῦτο πολὺ, ὥστε καὶ θαυμάζειν ποιοῦν τοῖς ἀτενίζουσι πρὸς αὐτό. Ποῦ δ' ἂν ἰδοῖς νεῶς τοσοῦτους κάλλει τε καὶ μεγέθει τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς νικῶντας λίθοις τε καὶ κίσοι καὶ ψηφῖσι καὶ χροαῖς καὶ ποικιλίαις παντοδαπαῖς; Ποῦ δὲ λιμένα τοσοῦτον ἐξεύροις περι- φ.348α καλλῆ τε καὶ μέγαν καὶ ταῖς || ναυσὶν ἐπιτήδειον; νεώρια δὲ ποῦ οὕτω 20 λαμπρὰ, ποῦ δὲ βασιλείων καὶ οἰκων οἰκοδομᾶς καὶ παιδρότητας; ποῦ δὲ στοῶν θέσιν καὶ ὁδῶν τάξιν καὶ λουτρῶν ποικιλίαν; ποῦ δὲ

1. ἠνωρθωκένας ἱγραφα: ἀνηρθωκένας P: ἀνηρωκένας Π 4. στήλην Π: στίλην P 5. οὐ τοῖς ἀνευ χάσματος κατόπιν ΠP 6. μεμορφωμένων ἱγραφα: μεμορφομένων ΠP

7. ἦν P: ἦν οὐδενὸς σημειώματος ἐν τῇ ᾧ ἀνταποκρινόμενου εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον Π 8. καθηγεμῶν Π: καθηγεμῶν P

9. μείζων Π: μείζων ἐκ τοῦ τὸ πρώτον γραφέντος μείζων P 11. ἰσχυρὰ Π: ἰσχυρὰς P 12. εὗροῖτό τις συγκρινόμενα Π: εὗροῖτο τις συγκρινόμενα P 13. ὅπτοις ΠP: γραπτῶν ὅπταις;

13-14. κατωχυρωμένη Π: καταχυρωμένη P 15. εὖρει Π: εὖρει P (καὶ 17, 18). τε ἱγραφα: τὲ ΠP στερρόν ἱγραφα: στερόν ΠP 17. ἰδοῖς ἱγραφα: ἰδοῖς P: ἰδοῖς Π

18. ἀπανταχοῦ Π: ἀπανταχοῦ P ψηφῖσι ἱγραφα: ψηφῖσι ΠP χροαῖς ἱγραφα: χροαῖς Π: χροῖς P 19. ποικιλίαις P: πικολίαις Π

τοσοῦτον Π: τὸ τοσοῦτον P ἐξεύροις ἱγραφα: ἐξεύρης P: εὗροις Π 19-20. περικαλλῆ ἱγραφα: περικαλλῆ ΠP 20. ἐπιτήδειον ἱγραφα:

ἐπιτήδειον ΠP 21. οἰκοδομᾶς Π: οἰκοδομᾶς P παιδρότητας Π: φεδρότητας P

νοσοκομεία καὶ γηροκομεία καὶ πτωχοτροφεία, ὧν ἡ Πόλις πολλὰν ἐποίει σπουδὴν; ποῦ δὲ ἵπποδρομον καὶ ὅσα περὶ ἐκεῖνον ἀγέλατα; ποῦ δ' ὠνίων πράσιν καὶ κέρδος ἐμπορῶν; Ἡ γὰρ θέσις τῆς Πόλεως πάντ' ἐποίει ῥᾶστα καὶ προχειρα. Ταύτην γὰρ μόνην ἀμφοτέραις ἀν εἶδες δεξιουμένην ἠπειροῖς.

Εἶχε μὲν ἡ Ευρώπη, ἐγγυτάτω δ' ἦν ἡ Ἀσία καὶ τοσοῦτον αὐτῆς ἀπέχει ὅσον τὸ πλάτος ἐστὶ τοῦ πορθμοῦ, μονονουχί δὲ καὶ πάσχουσα ἦν καὶ τοῦ πορθμοῦ καταβοῶσα μεγάλως ὡς διείργοντος ταύτην ἐκείνης, πλὴν ἤδετο πάλιν τὴν Πόλιν ὀρώσα μάλλον οὕτως εὐ διατιθεμένην, καὶ τὴν ἡδονὴν ἐκείνης καὶ ἰδίαν ἐποίει. Καὶ μὴν καὶ τὰ διττά 10 πελάγη, ἡ τε Προποντις καὶ ὁ Πόντος, οὐκ ὀλίγην παρῆχον τῇ Πόλει τὴν ἀφθονίαν, καὶ ὁ τόπος παμφόρος τις καὶ εὐγεως ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Πεδιάς γὰρ ἄπαν ἐστὶ τὸ χωρίον, ὄρεσι τε περιεχόμενον καὶ ποταμοῖς ἀρδευόμενον καὶ λίμναις πλείσταις πεποικιλμένον, ὥστε πανταχόθεν ἀφθονία παρῆν τῇ Πόλει. Ἐν δ' ἐπὶ πᾶσιν ἔρω, ὅτι πᾶς 15 τις ἐλθὼν ἐν ταύτῃ καὶ χρόνον διατρίψας συχνὸν ἢ καὶ παιδιοθεν τραφεὶς ἐν ἐκείνῃ καὶ τῶν ταύτης ἐμπλησθεὶς ἀγαθῶν, ὅτε του χάριν τῆς πόλεως ἐξῆι, εὐθύς ἐν ἐπιθυμίᾳ ταύτης ἦν, ὡσπερ μηδὲ γευσάμενος ὄλωσ, καὶ στρέφεισθαι λοιπὸν ἦν ἀνάγκη καὶ ὄραν πρὸς αὐτήν, μέχρις ἀν ὁ τόπος ἐδίδου· ἐδίδου [δὲ] ἄχρι πολλοῦ. Ἐρχόμενοι δὲ τι- 20 νες πρὸς τὴν Πόλιν, εἴτε σταδίους ἀπέχοντες οὐκ ὀλίγους, ἐζήτουν μὲν ἀπὸ πάντων, μία δὲ || κοινὴ διήγησις πᾶσιν ἦν τὰ τῆς Πόλεως ἀγα- 2485

2. ἐποίει Π: ἐποίη P ἐκεῖνον P: ἐκεῖνον μετὰ διάθεσιν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος κείνων μέναντος μόνον τοῦ ἐ Π 3. πράσιν Π: πράσιν P κέρδος Π: κέρδους P 4. πάντ' P: πάντα Π ῥᾶστα ἐκ τοῦ γραφέντος ῥᾶστα Π: ῥᾶστα P 5. ἠπειροῖς Π: ἠπειροῖς P 6. εὐρώπη Π:

v8

εὐρώπη P 7. μονονουχί ἔγραφα: μονοχι τοῦ ἄνωθεν v8 γραφέντος νεωτέρῃ χειρὶ Π: μονοχί P 8. διείργοντος Π: διείρχοντος P 9. διατιθεμένην Π: διατιθεμένην P 11. προποντις Π: προνοντις P 12. παμφόρος ἔγραφα: παφόρος P: καρποφόρος Π τις ἔγραφα: τις ΠP 13. ἄλλος Π: λίκτι P 15. ἐπὶ πᾶσιν Π: ἐπιπᾶσιν P 16. τις P: τις Π παιδιοθεν Π: παιδόθεν P 17. του ἔγραφα: τοῦ ΠP 18. εὐθύς P: εὐθύς ἐκ τοῦ εὐθῆς Π ἐν ἐπιθυμίᾳ Π: ἐνεπιθυμία P μηδὲ ἔγραφα: μηδὲ P: μηδε Π 19. ὄραν P: ὄραν Π 20. δὲ προσέθηκα: λείπει ΠP 21. ἐζήτουν P: ἐζήτων Π 22. ἀπὸ πάντων P: ἀπάντων Π

θά, καὶ τις ἦν ἀγῶν ἐν ἐκείνοις φιλοτιμουμένοις τίς ἂν εἴποι πλείω
 θατέρων μέχρις ἂν εἰσαῖσι τὴν Πόλιν καὶ τοῖς ἐκείνης κάλλεσι φαι-
 δρυνθεῖσιν ἅπαν μὲν λυποῦν καὶ σκυθρωπάζον ἀπῆν, ἡδονὴ δὲ τις
 πλείστη τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν ἐνεπίμπλη, ἡδίσταίς δεσμοῦσα τούτους
 5 σειραῖς. Εἴποι δ' ἂν τις, αὐτὴν παρεικάζων πρὸς τὴν οὐράνιον σφαι-
 ραν, ἦλλον μὲν τὸν περικαλλῆ νεῶν, τὴν τοῦ θεοῦ κεκτῆσθαι Σοφίαν,
 αελλήνην δὲ τὸν τῶν ἱερῶν φοιτητῶν, ἀστέρας δὲ τοὺς λοιποὺς θεοὺς
 νεῶς καὶ τᾶλλα πρὸς ἄλλο τι μέρος αὐτῆς ἐφαρμοζων, ἐν ἧ καὶ θεὸς
 ἀληθῆς ὁμνεῖτο καὶ τὸ τῆς πίστεως ἦν ἀκραιφνές καὶ οὐδὲν ἦν θεῖον
 10 δόγμα, ὃ μὴ παρ' αὐτῶν διητᾶτο καλῶς.

Ἄλλ' οἴχεται ταῦτα πάντα, καὶ δούλη, φεῦ, ἡ βασιλῆς ἐγεγόνει.
 Ὡ πῶς ἂν τις ἐκτραγωδήσοι τὸ πάθος; Ἡμέρα μὲν ἦν, σκότος δὲ
 καὶ ζόφος τῇ Πόλει, πόλεμος δ' ἔρρει τῇ Πόλει σφοδρὸς ἐκ τε τῆς
 ἡπείρου καὶ τῆς ὑγρᾶς, ὃ δ' ἀσεβῆς μηχαναῖς βάλλει τὸ τεῖχος
 15 καὶ πίπτει κατὰ γῆς πολλαχόθεν, ὄρμαξ δὲ κατὰ τῆς πόλεως χεῖρα
 ἐπάγων βαρεῖαν. Οἱ δὲ γενναίως ἀνθίστανται κατ' αὐτοῦ. Καὶ πί-
 πτει μὲν εὐθύς ὁ θεϊότατος βασιλεὺς καὶ τῶν ὑπηκόων πολλοὶ σὺν
 αὐτῷ, ἔπειτα δὲ, βαβαί, δοριάλωτον πᾶσαν λαβῶν, κτείνει τε καὶ
 λεηλατεῖ καὶ ζωγρεῖ. Ἀνοιμῶζειν δεῖ τοιγαροῦν καὶ κωκυτοὺς ἐκπέμ-
 20 πειν ἐκ μέσης ψυχῆς καὶ πρὸς τοῦδαφος καλινδεῖσθαι καὶ νικᾶν πάντα
 νόμον θρήνων ὑπὲρ τῆς ζυμφορᾶς.

Ὡ κυρία τῶν πόλεων, πῶς ἠνέσχου ζυγὸν ἐπιθεῖναι δουλείας τῷ
 ρ.349α σφ τραχήλῳ; || Ὡ θεϊότατε βασιλεῦ, πῶς, οὕτω φιλόανθρωπος ὢν καὶ
 πάντα τρόπον φιλανθρωπίας ὑπὲρ τοῦ γένους οὐκ ἀμελήσας ποιεῖν,
 25 νῦν ἠνέσχου καταλιπεῖν ἡμᾶς εἰς δυστυχίαν καὶ δουλείαν τοσαύτην
 ἀνερματίστους τε ὅλως καὶ τῇ γῇ τηρουμένους καὶ τοῖς σκοπέλοις;
 Ὡ λογάδων ἴσμος πῶς ἠνέγκατε τοὺς ὁμογενεῖς ἐκλιπεῖν καὶ καρδίαις

1. ἐκείνοις Π: ἐκείνης P Μετὰ τὰς λέξεις ἐκείνης φιλοτι δὲν αἰῶζεται
 ἢ συνέχεια ἐν τῷ P 3. σκυθρωπάζων 4. ἐνεπίπλα ἡδύσταίς
 5. Τὸ εἰ τοῦ σειραῖς κατὰ διόρθωσιν ἄλλου γράμματος ἀδιαγνώστου 8. νεοὺς
 τ' ἄλλα ἄλλο ἐφαρμοζων ἐκ τοῦ ἐφαρμόνων 9. ἀκρεφνές
 13. ἐκ τῆ 15. χεῖραν 16. γενναίως ἐκ τοῦ γεννέως, ἐν δὲ τῇ ᾧ
 ἐπαναλαμβάνεται γενναίως 18. δοριάλωτον ἔγραψα: δορυάλωτον τὲ
 ἐκ τοῦ τὰ 20. καλινδοῦσθαι 26. ἀνερματίστους τὲ οὐδενὸς ἀνταποκρι-
 νομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ ᾧ

τοσαύταις ἐνεῖναι βέλος δριμύ; Ὡ ἱερῶν ὁμήγουρις και τῶν μοναχῶν, πῶς οὐκ ἐξεπέμψατε χεῖρας ἐκτενεῖς πρὸς θεὸν ὑπὲρ ὑμῶν και ἡμῶν; ἢ διδράκατε μὲν πᾶν ὅσον εἰκόσ, ἔδει δὲ τοῦτο γενέσθαι τρόποις οἷς οἶδεν ἢ τοῦ θεοῦ σοφία, ἢ και τὸν Παύλου νοῦν ὑπερβαίνει, ἀλλὰ και ἰλιγγίᾳ πρὸς αὐτὴν ἀπιθεῖν. Ὡ πολιτεία πᾶσα ἐμπορικὴ τε και 5 τεχνικὴ, ποῦ νῦν ἰσχεσθε, τὴν ἐρωμένην ἀφέντες; Ὡ γυναῖκες δυστυχεῖς οἷαις ἐνεπέσατε συμφοραῖς, τέκνα μὲν ἐκ τῶν μαστῶν ἀρπαζόμενα βλέπουσαι, πατέρας δὲ, νυμφίους κτεινομένους ὀρῶσαι και ἀδελφούς; Ὡ σχέτλιοι γέροντες, οἷον ἐφθάσατε τέλος. Ὡ κακοδαίμονες νεῖαι οἷψ θανάτῳ περιπεπτώκατε, ἄχροις δακτύλοις μόνον γε- 10 σάμενοι τῶν καλῶν και ὅσον χεῖλα μὲν τ' ἐδίηεν, ὑπερώην δ' οὐκ ἐδίηεν. Ὡ Σοφία θεῖα, νεὼς οὔτω και οἶκος θεοῦ, πάντων ὅσοι κατὰ πόλεις εἰσὶν ὑπερτεροῦσα νεῶν, ποῦ νῦν σου ἡ ὠραιότης, ποῦ ἡ εὐπρέπεια, ποῦ τὸ κάλλος, ποῦ τῶν λίθων αἱ διαύγειαι, ποῦ τῶν ψηφιδῶν αἱ ποικιλίαι, τίς τὴν ἱσράν σου ἐντὸς τελέσει μυσταγωγίαν, τίς 15 τὰς ἱσράς ὠδὰς ἀναπέμψει τῷ θεῷ; Ὡ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος νεὼς ἱσρὸς, δεῦτερος εὐθύς μετ' ἐκείνων, και σοῦ τὸ λαμπρὸν και χάριεν οἴχεται. Οὐκέτι τὰς ἱσράς ἐν σοὶ ψήφους συνοδικῶς ἐπισκέψονται, οὐκέτι διδάσκουσιν ἐν σοὶ ὑποθαλουμέν τὰς ἀκοάς. Ὡ λοιποὶ ναοὶ τοῦ θεοῦ οἱ περὶ πᾶσαν τυγχάνοντες Πόλιν ἄστέρες ἀντικρυς λάμπον-φ.3495 21

τες ἄλλοθεν ἄλλοι, ποῦ νῦν ὁ κόσμος ὑμῶν, ποῦ τελεταί, ποῦ πανηγύρεις; Ὡς ἐμιάνθητε, ὡς κατεχράνθητέ τε και καταχραίνεσθε ποσὶν ἀσεβῶν. Ὡ θεῖαι εἰκόνας και ἱσρὰ πάντα σκεῦη και κόσμος αὐτῶν, οἷαις βεβήλοις χερσὶν ἐνεπέσατε. Ὡ σοροὶ τῶν ἀγίων και θῆκαι, οἷοις ἀσεβείσιν ἀνδράσι σπαράγματα κείσεσθε. 25

Βαβαὶ τῶν κριμάτων σου, Χριστέ. Φεῦ τῆς ἀνοχῆς σου. Ἐγενόμεθα νῦν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρχες ἡμῶν, και παρεδόθημεν πικροτάτῳ τυράννῳ και ἀσεβεί, ἡμεῖς τε ὁ ἱερός σου λαὸς και πᾶς ὁ τόπος ὁ ἅγιος.

Βούλωμαι τὰ πρώην ἀναλογίσασθαι προσόντα καλὰ τῇ Πόλει λόγῳ

3. δε 5. πολιτία 6. εἰ ἰσχεσθε οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ ὡφ 7. ἐνεπέσεται 8. ὀρῶσαι 9. ἐφθάσεται 11. ὑπερώην οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ ὡφ 22. καταχραίνεσθε ἐκ τοῦ καταχραίνεσθαι 25. ἀνδράσι σπαράγματα 27. ἀπαρχῆς 29. τοπρῶν

προσὸν οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ ὡφ

βραχεῖ καὶ παραθεῖναι τοῖς νῦν, ἵνα μᾶλλον ἐτραγωδήσω τὴν συμ-
 φοράν. Ἐκεῖνα μὲν οὖν κτίσις ἀνδρὸς ἱεροῦ· ἐκείθεν γὰρ ἄρξομαι, τὰ
 πρὶν ἄφεις καὶ θαύματα γεγονότα, καθάπερ ἱστορίαι φασίν· ἐκείνου
 μὲν κατ' ἀντικρὺ τῆς δυστυχοῦς ταύτης κτίζειν διανενοηκότες, ὀρνί-
 5 θων δὲ τοὺς λίθους ἐκείθεν ἀφαρπαζόντων καὶ πρὸς τὸν νῦν διακομι-
 ζάντων, καὶ συνόδων ὅσαι ὥραι συγκρότησις ἱερῶν θεῶν δογμάτων
 περὶ καὶ θεὸς ὑμνούμενος ἀληθῆς καὶ τελεταὶ καὶ μυστήρια καὶ δι-
 καιοσύνη καὶ νόμοι καὶ μουσεῖα καὶ λόγοι καὶ ἐπιστῆμαι καὶ τέ-
 10 χναι καὶ δογμάτων ἀκριβεία καὶ νεφέ και σοροὶ καὶ εἰκόνες ἁγίων
 καὶ ἱερά σκεύη καὶ κόσμος καὶ τάξις καὶ μυσταγωγοὶ καὶ μύσται καὶ
 σεμνεῖα καὶ παρθενῶνες καὶ καλλοναὶ καὶ παιδρότητες καὶ βασιλεὺς
 χρηστός σὺν ἀγαθοῖς ὑπηκόοις. Τὰ δὲ νῦν, οἰμοὶ, ἀσεβῆς δυνάστης
 σὺν ὑπηκόοις ὁμοίοις καὶ σκότος καὶ ζόφος σὺν ἀσελγείᾳ καὶ ἱερέων
 ἀταξία σὺν ἀκοσμίᾳ καὶ σκευῶν ἀρπαγῇ καὶ ὕβρις εἰκόνων καὶ σοροὶ
 15 διασπώμεναι καὶ νεφέ βεβηλούμενοι καὶ δόγμα θεῖον πᾶν σιωπώμενον
 φ.350α καὶ || ἀλογία καὶ ἀμουσία σὺν ἀδικίᾳ καὶ ἀνομίᾳ καὶ δαιμόνων ὄργια
 καὶ συναγωγή πονηρὰ κηρύττουσα τὴν ἀσέβειαν καὶ βαρβάρων ὠμό-
 τῆς καθ' ἡμῶν φερομένη νεανικῶς, οὐκ ἀληθῆ θεὸν λατρεύειν ἡμᾶς
 σὺν γέλῳτι λέγουσα, φεῦ, καὶ φθορὰ παντελής. Ἄρ' οὐ κατὰ διάμε-
 20 τρον ἐναντίως τοῖς πρώην τὰ νῦν; Τοῦ χάριν τὰ νῦν, ὦ βασιλεῦ τοῦ
 παντός; Ἰερεμίας παρίτω βοῶν Οὐ μόνον ἐκηρύκευσας τοὺς σοὺς ἐχ-
 θρούς, ἀλλὰ καὶ ρίζας ἀφῆκες ποιεῖν, καὶ ταύτας μεγίστας, ὡς καὶ
 καταφαγεῖν ἡμᾶς, τὸν ἀμπελῶνα τὸν σὸν, καὶ πατεῖν οὐκ ἀφῆκες
 πόδας πραέων τὴν σὴν ἱεράν αὐλήν, ἀλλὰ πατήσουσιν αὐτὴν ἐχθρῶν
 25 ἐχθίστων πόδες καὶ ἀσεβῶν. Ἄλλὰ περὶ τούτων καὶ πεφιλοσοφή-
 κασιν, εὐ οἶδ' ὅτι, πολλοὶ καὶ νῦν οὐχ ἥττον δράσουσι τοῦτο, τῆς
 συμφορᾶς οὐκ ἐώσης τὸν νοῦν αὐτῶν ἡρεμεῖν. Ἐγὼ δὲ φαίην ἂν ὡς
 Μακάριοι νῦν οἱ τεθνηκότες, ἐλαεινοὶ δὲ οἱ ζῶντες καὶ θρήνων ἀξιοί.
 Καὶ τὸ τῆς Γραφῆς δὲ προσθήσω· Μακάριοι αἱ κοιλῖαι αἱ οὐ συλλή-
 30 ψονται καὶ μαστοὶ οἱ οὐ θηλάσουσιν. Ἡ γὰρ οὐχ οὕτως ἂν τις εἰκό-

1. βραχὺ 8. λόγοι μετὰ τὴν λέξιν νόμοι διαγεγραμμένην 11. σεμνεῖα
 διαγραφέντος τόνου ἐπὶ τοῦ δὲ 12. ὑπηκόοις διαγραφέντος τόνου ἐπὶ τοῦ ἦ
 14-15. σοροὶ διασπώμεναι 16. ὄργια 17-18. ὠμότης 19. κατα-
 διάμετρον 21. ἐκηρύτευσας 22. ἀφῆκε 26. δράσασι 29. μακα-
 ρίαι 30. μαστοὶ οὐ θηλάσουσιν

τως πρὸς θεὸν οἰκονομησαὶ ζώντων τε καὶ τεθνηκότων περὶ, τῶν μὲν τοῦ μακαρίου τυχευτῶν τέλους, ἃ καὶ τέλος εὐρὸν μακαρίζεται παρὰ Σόλωνι Κροίσου μᾶλλον πολὺν χρυσὸν κεκτημένου, ἄκροις μὲν δακτύλοις τοῦ κακοῦ γευσαμένων, θανόντων δὲ εὐθύς, θνητῶν πεφυκότων καὶ τοῖς πρώτοις νῦν ἐνδιατριβόντων καλοῖς, ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς πατρίδος θανόντων, ἡμῶν δὲ τῶν ζώντων γευσαμένων μὲν τοῦ δεινοῦ μέχρι κόρου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲ βίον ἐλκόντων ὀδυνηρὸν καὶ δακρύων ἀνάμειστον, χλεύην μὲν λαβόντων καὶ εἰρωνείαν καὶ τωθασμούς παρὰ πάντων, ὡς βαρβάρων δὲ μεταξὺ περιπατούντων τῶσων καὶ τὸ τέλος ἡμῶν ἀγνοούντων, τίνας ἂν τις τύχοι θανάτου. 10

Ἄγε δὴ λοιπὸν, ὦ δυστυχεῖς Ἕλληνες, εἰς τοσοῦτον δεινὸν κατενηνεγμένοι, ἡμᾶς αὐτοὺς θρηνήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τοὺς ζῶντας. || Ὡ 1.350
 γέροντες τάλανες, ποῦ δὴ τὰς ἐλπίδας ἐξετε, πάσης ἀγαθῆς ἀγκύρας ἀφαιρηθείσης; Ἡ ποῦ πτόμα κείσεσθε πᾶσι καὶ γέλως, καὶ δάκρυα χύσετε πλείστα, ὥστε καὶ πεπληρωῆσθαι τοὺς ὦπας, ἀνύσετε δὲ μηδὲν ἢ τὸ κεκτῆσθαι μὲν δυστυχεστάτην τὴν πολιάν, κακοδαιμονέστατον δὲ τὸ γῆρας. Ὡ σχέτλιοι νέοι, τίς ὑμῖν χαριεῖται κατωρθωκόσιν ἢ παιδεύσει καλῶς ἀμελοῦντας; Ὁ μὲν γὰρ κοινὸς ἡμῶν προμηθεὺς ἀπώλετο φεῦ. Ἀλόγοις πάντως ἐπιτηδεύμασι χρώμενοι τὸν ἐξῆς μοχθηρῶς διανύσομεν βίον, ἐρέται τινὲς ὄντες ἢ σκαπανεῖς καὶ θῆτες. 20
 Ὡ παῖδες ἄθλιοι, οἱ τε νῦν ὄντες καὶ ἐσόμενοι, τίς ὑμᾶς θρέψει καὶ παιδαγωγήσει καὶ τὸ δέον διδάξει, τῆς κοινῆς τροφῆς καὶ διδασκάλου φθαρσίσης; Συβῶται πάντως ἔσεσθε καὶ βουκόλοι, καὶ πέτρας καὶ ὄρη καὶ κρημνοὺς ἐξετε πόλιν. Ὡ δυστυχεῖς γυναῖκες, ἀντ' ἐλευθέρων μὲν ἔσεσθε δοῦλαι, ἀλλάξετε δὲ τὸ ἄρχεῖν τοῦ ἀρχεσθαι καὶ μα- 25
 θήσεσθε πάντως ὑφαίνειν καὶ σαίρειν καὶ τελευταῖον τὰ ὑμέτερα λέχη χρανοῦσιν ἄνδρες δοῦλοι, ἤξιωμένα πρῶτον λογάδων. Ὡ λογάδες, τῶν χυδαίων νῦν οὐδὲν διεννηγοχότες. Ὡ στρατιῶται, οὓς ἐφοβοῦντο πρῶτον πολλοί, νῦν δὲ πιεζόμενοι παρὰ πάντων. Ὡ γεωργὸν κακο-

1. οἰκονομίση 3. πολὺν μὲτὰ πολλὰ διαγεγραμμένον 4. γευσαμένου
 10. τύχη 13. ἐξετε 14. ἀφερεθείσης 17. ἡμῖν κατορθωκόσιν
 18. προμηθεὺς 20. διανύσομεν ἐκ τοῦ γραφέντος διανύσομεν ἐρέται

21. ὑμᾶς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἡμᾶς 22. παιδαγωγήσει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος παιδαγωγήση 23. ἔσεσθαι 24. ἐξετε 25. ἐν τῷ τελευταίῳ ἀντὶ τοῦ πρώτου εἶχε γραφῆ τὸ πρῶτον ἄλλο γράμμα 27. χρανοῦσιν 28. στατιῶται

δαίμονες, ἐκ τοῦ προχείρου νῦν ἔσται πᾶσιν ὑμᾶς ἀδικεῖν καὶ γεωργή-
 τεσθε ξένοις ἄλλ' οὐχ ὑμῖν. Ὡς πληθὺς τεχνιτῶν, ἀπόλοιτ' ἂν τὰ
 ὄργανα νῦν ὑμῶν, οὐκ ἔχοντες ὅποι χρήσεσθε τούτοις. Ὡς δυστυχεῖς
 ἔμποροι, ποῦ νῦν ἀφόβως τὰς ἐμπορίας ποιήσεσθε; Οἷς γὰρ ὑπῆρχε
 ἢ παρά πάντων αἰδῶς καὶ θάρρος, νῦν ἀντιστρόφως ἔσται παρά σφῶν
 ὕβρις καὶ φόβος. Ὡς ἱερέων καὶ μοναχῶν χορὸς, τί ποτε πείσεσθε νῦν;
 2.351^a Παρὰ τίνος ἥ ἐξετε τὰς τιμὰς, τὰς εὐλογίας, τὸ περιπατεῖν εὐσεβῶς,
 τὸ βαίνειν ὀρθῶς, σφαλέντες δὲ παρὰ τίνος λήψεσθε τὰς ἐπιτιμίας,
 ἀποροῦντες δὲ παρὰ τίνος ἐξετε λύσιν, τίνα δὴ ποτ' ἔχοντες κεφα-
 10 λὴν, πῶς δ' ἂν ἀπαιτούμενοι δοίητε λόγον περὶ τῆς ὑγιοῦς ὑμῶν δό-
 ξης; Ἀπόλετο τὸ ὑμέτερον καύχημα, ἡ κεφαλὴ, ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ κη-
 δεμών. Ἡ ποῦ πᾶς χρηστὸς ἀφήσει τὸ ἱερατεῦειν, οὐ βουλόμενος
 παιζειν ἐν οὐ παικτοῖς, καθεδεῖται δὲ καθάπερ τις ἰδιώτης, πονηροὶ
 δ' ἄνθρωποι τινες καὶ γόητες ἀρκάσουσι βικαίαις χερσὶ τὴν Ἰσραὴν ἀγι-
 15 στείαν, πλανώμενοι καὶ πλανῶντες, τὸ τῆς Γραφῆς φάναι, καὶ διὰ
 τοῦτο ἀφρονεῦσουσι πλείστοι ποιμένες, καὶ διαφθεροῦσι τὸν τοῦ Χρι-
 στοῦ ἱερὸν ἀμπελῶνα, ὑπὲρ οὗ προήκατο τὴν θεῖαν αὐτοῦ ψυχὴν.

Φεῦ τῆς ἀνηκίστου ξυμφορᾶς, φεῦ πληγῆς πληγῶν βαρυτάτης,
 φεῦ ξίφους τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐκκεντοῦντος καρδίας, φεῦ τῆς κοινῆς
 20 ἀποφράδος, φεῦ ἀφανισμοῦ παντελοῦς, φεῦ πυρετοῦ τὰ πάντων κατα-
 φρονοῦντος σώματα, φεῦ ἱλίγγου καὶ σκοτομήνης τὰς πάντων σεῖον-
 τος κεφαλὰς. Νῦν ὄντως τὸ ζῆν ἀηδὲς, νῦν ὄντως θανεῖν χρῆ, ὅτε
 κακία μὲν πᾶσα τὴν γῆν ἐμπιπλᾷ, δικαιοσύνη δ' ἄπεισιν. Ἐκκλη-
 νοῦσι γὰρ πάντες καὶ ἀχρεῖοι γενήσονται καὶ οὐδεὶς ἔσται ποιῶν χρη-
 25 στότητα, οὐδὲ μέχρις ἐνὸς νῦν πράγματα πάντα κατὰ τὸν φάμενον
 οὕτως ἔσται καὶ νυκτομαχία τις δεινὴ.

Ἄλλ', εἰ δοκεῖ, ζητήσωμεν ἥτις ἡμῖν ἐλπίς περὶ τοῦ μέλλοντος.
 Φεῦ σιγάτε ὄντως τοιγαροῦν ἡμῖν ἐλπίς οὐδεμία τυγχάνει. Νῦν οὖν
 αἰτεῖν χρῆ θανεῖν, κἀγὼ πρὸ πάντων τοῦτο ζητῶ. Τί γὰρ καὶ δρᾶ-

1-2. γεωργήσεσθαι 2. ὑμῖν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἡμῖν τεχνι-
 τῶν 3. Ἐν τῇ ᾠφ ὠραῖον 4. τὰς 5. αὐτῶν ἄλλ' ἐν τῇ ᾠφ γρ' ὄφθῶν
 6. πείσεσθε 7 (καὶ 8, 9). παρατίνος ἐξεταί 9. ἐξετε δέϊποι
 13. τίς 14-15. ἀγιστίαν πλανώμενοι 18. ἀνικέτου 21-22. σίον-
 τος 26. τίς 28. σῖδάτε οὐδενὸς ἀνταποκρινομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ ᾠφ
 29. ἀττεῖν. Παρὰ δὲ τῷ Migne ὄλω; παραλείπεται κἀγὼ προπάντων

σεις, ὦ τάλας Ἀνδρόνικε; Ποῦ πορευθῆς, εἰς ποίαν πόλιν, || ὑπὸ φ.3516
 ποῖω κυρίω παρατεινας ἰδίους καὶ φίλους, τίσι χρήσῃ καθηγεμόσι
 τοῦ λόγου; ὦ δυστυχὺς ἐμῆς βιοτῆς. ὦ πικρᾶς ὄρφανίας.
 ὦ τροχὲ χρόνε, οἶον βάραθρον φέρων κατήνεγκας. ὦ συγγενεῖς
 καὶ καθηγεμόνες καὶ φίλοι, πῶς ὑπεμείνατέ με τὸν ὑμέτερον φίλον 5
 καταλιπεῖν; Ἄλλ' ἄρατέ με ταχέως σὺν ὑμῖν ἄρατε καὶ μὴ μέλ-
 λετε. Μισῶ γὰρ τὸ φῶς, τὸν ἀέρα, αὐτὸ τὸ ζῆν. ὦ θάνατε, θάνατε,
 νῦν μ' ἐπίσκεψαι μολῶν. Ὀλβιος γὰρ οἶτος ἐκεῖνος, ὃς οὐκ ἦλθεν εὐ-
 τυχεύουσι, κληθεῖς δ' εὐθὺς ἔβη δυστυχεύουσι βροτοῖς. ὦ πόσα δυσ-
 πραγέοντα ἀποστρέφει οὔασι κωφοῖς, κλύειν δ' οὐκ ἔθελει πενθαλίᾳ 10
 δάκρυα.

ὦ Ῥώμη θεῖα, τί ποτε δράσεις, τῆς θυγατρὸς γενομένης δούλης;
 ὦ μακαριώτατε πάτερ, πῶς οἶση τηλικούτον κακόν; ὦ καὶ σὺ,
 θεϊότατε πάτερ, πολὺ καὶ τὰς τρίχας καὶ τὰς φρένας ποιμὴν τῆς
 οὐκέτ' οὔσης, πῶς χρήσῃ σαυτῷ τῆς φήμης ἐλθούσης ἢ που γόνον ὄρ- 15
 νιθος οἰκτρᾶς ἀηδοῦς οὐχ ἦσης, ἀλλ' ὄξυτόνους μὲν ὠδᾶς θρηνησεις,
 χειρόπληκτοι δ' ἐν στέρνοις πεσοῦνται δοῦποι καὶ πολιὰς ἀμύγματα
 χαίτας;

ὦ Πελοπόννησος δυστυχῆς, νῦν σὺν τοῖς δυσὶν αὐταδέλφοις τοῦ
 κλεινοῦ βασιλέως θρηνησέτε καὶ πέμψετε κοπετούς, αἶμα μᾶλλον, ἀλλ' 20
 οὐ δάκρυον ἐκ τῶν ὀμμάτων ἐκπέμποντες, τῆς βασιλίδος φθαρείσης
 καὶ περὶ ὑμῶν οὐκ ἔχοντες ἐλπίζειν οὐδὲν καλόν.

ὦ θειοτάτη καὶ μεγίστη πόλις τῶν Ἐνετῶν, τί δράσετε, νῦν τῆς
 ἀδελφῆς ὑμῶν καὶ φίλης φθαρείσης; Ποῦ νῦν αἱ τριήρεις ὑμῶν καὶ
 νῆες τὸν Εὐξείνιον εἰσπλεύουσαι πόντον προσορμιοῦνται, φιλοφρονηθή- 25
 σονται δὲ παρὰ τίνων, ὥσπερ προσῆκεν; || Ἀπότροπος πάντως ὁ λι- φ.352α
 μὴν ὑμῖν ἔσται καὶ Σκύλλα καὶ Χάρυβδις.

ὦ φίλοι Κρήτες, τί πάθωμεν νῦν, τῆς πικρᾶς ὄρφανίας ἐπισειλ-
 θούσης ἡμῖν; Τύψομεν ἢ που τὰ στήθη καὶ ξανοῦμεν τὰς παρειὰς καὶ
 τὰ σπλάγγνα τῇ θλίψει δράσομεν ἀηδίας μεστὰ καὶ τὸν πάντα χρό-

1. πορευθεῖς 3. ὦ ὦ 7. Ἴδε Σοφοκλ. Αἴαντα 854. 8. ἐπί-
 σκεψε 8-9 Ἐν τῷ εὐτυχεύουσι ἀντὶ τοῦ ο εἶχε γράψῃ τὸ πρῶτον σ και ὄξείαν
 διαγραφίσαν 13. οἶση ἐκ τοῦ οἶσει 15. ἢ τοῦ Ἴδε Σοφοκλ. Αἴαντα 632.
 19. πελοπόννησος 20. κλίνου 21. Ἐν τῇ ᾧφ ὠραῖον 23. ἐνε-
 τῶν δράσεται 25. εὐξείνιον ἐκ τοῦ γραφίντος εὐξυνον 27. χάρι-
 βδις 28-29. ἐπισειλθούσης 29. τύψομεν

νον διάζομεν ὡς τινες ἡμιθανεῖς, ἔλκοντες βίον ὀδυνηρόν καὶ θανάτου μηδὲν διαφέροντα.

Ὡ πικρᾶς ἀλγηδόνας. Ὡ φαγεδαίνης κατεσθιούσης τὰ σώματα πάντων. Νῦν χορεῖται κατηρεῖς τῶν ἀγγέλων, νῦν ἡ τοῦ μεγάλου Κων-
 5 στατίνου θεῖα ψυχὴ συν πᾶσι τοῖς χοροῖς τῶν ἀγίων ἀηδῖαν περι-
 βαλεῖται καὶ σκυθρωπάσει. Πείθομαι γὰρ καθάψεσθαι καὶ τοῦτο τὸ
 πάθος. Νῦν οὐρανὸς ἀκαλλῆς· νῦν ἥλιος ὀλοφύρεται· νῦν σελήνη με-
 λαίνεται· νῦν ἀστέρες οἰμώττουσι· νῦν ὁ ἀήρ ζοφοῦται· νῦν ἡ γῆ
 κλονεῖται καὶ στένει· νῦν ἡ θάλασσα κυματοῦται καὶ φρίσσει καὶ δυσ-
 10 χεραίνει τῷ πάθει· νῦν ὄρη καὶ βουνοὶ καὶ νάπαι καὶ πεδιάδες καὶ
 ποταμοὶ συμπάσχουσι· νῦν δένδρα καὶ θάμνοι καὶ πόαι μαραίνονται
 καὶ δακρύουσι· νῦν στρουθία πάντα γοερόν τι μέλος καὶ θρηνώδες
 ἐκπέμπουσι· νῦν τὸ τῶν χερσαίων ζώων γένος, γοερῶς μυκώμενα, τὴν
 ὑπερβολὴν τοῦ πάθους δεικνύουσι· νῦν τοῖς βράχεσιν ἰχθύς κτύπον
 15 δρῶντές τινα ἐμφαίνουσι δυσχεραίνειν τῷ πάθει. Δεῖ γὰρ ταῖς μεγί-
 σταις συμφοραῖς πάντα κόσμον συμπάσχειν καὶ κατηρεῖ τυγχάνειν καὶ
 σκυθρωπὸν, ὡς περ κάπτι τῷ πάθει γέγονε τοῦ δεσπότου. Τοῦτο γὰρ
 ἐγὼ μετ' ἐκεῖνο δεύτερον τάττω, πλὴν καθ' ὅσον τὸ μὲν τῆς σωτη-
 ρίας τοῦ κόσμου προσίμιον ἦν, τὸ δὲ τῆς συντελείας, ὡς εἰκάζειν
 20 ἔστιν ἐκ τῶν θεῶν Γραφῶν, κἂν μὴ τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς ὄρων-
 φ.3526 ται τοιαῦτα σημεῖα, || ἀχρηστίας χάριν ὃ τι πλείστης ἡμετέρας τυ-
 χάνει. Τοῖς γὰρ ἀχρείοις ὅλως ἀνθρώποις οὐ σημεῖα φαίνεσθαι δεῖ,
 ἀλλ' αὐτὸ τὸ τέλος εἰκὸς ἀθρόον ἐφίστασθαι.

Φεῦ τῆς ἀνελπίστου ζυμφορᾶς. Πᾶν μὲν ἂν τις ἤλπισε μᾶλλον ἢ
 25 τοῦτο παθεῖν, κἂν ἡ μάντις ἢ θεῖα μοῖρα κινούμενος προεῖπεν ἡμῖν,
 οὐκ ἀκινδύνως ἂν ἀπηλλάγη. Φεῦ νῦν ὄντως πρῶτον ἔγνω παθῶν
 ὑπὸ συμφορᾶς καὶ οὐκ ἰσχύω τῷ πάθει φιλοσοφεῖν. Νῦν πρῶτον οἶδα
 ὅτι δύναται πάθος καὶ νοῦν θολαίνειν καὶ λόγον οὐκ εἶν προεῖναι καὶ
 λιθώδη τινὰ τὸν ἀνθρωπον δρᾶν. Νῦν τὰς τραγικὰς πεφίληκα Μού-
 30 σας, αἱ δὲ με παριστάνουσαι πείθουσιν οἰμωγὰς ἐκπέμπειν καὶ κωκυ-

1. Ἀντὶ τοῦ ἡμιθανεῖς γραπτίον ἡμιθανεῖς ἢ ἡμιθνήτες; ἔλκοντες
 3. ὦ ὦ 5. θεῖα 8. οἰμώττουσὶ ἀήρ 9. θάλασσα 10. παιδιά-
 δες 11. συμπάσχουσιν τοῦ ν διαχυσθέντος τῷ δακτύλῳ 15. δρῶντες τινα
 18. καθόσον 19. προσίμιον πρόσθετον κατὰ συνέχαιαν ἐν τῇ ψα 22. ἀχρείοις
 25. θεῖα 26. ἀκινδύνως παθῶν 27. Ἐν τῇ ψα ὠραῖον 28. εἶα 29. δρᾶν

τοὺς καὶ ὀλολύζειν πικρῶς. Φεῦ τίς Δαίδαλος νῦν με πτερώσας πρὸς τὴν Πόλιν ἀπάξει καὶ στρέψει πάλιν ταχέως; Βούλομαι γὰρ ἰδεῖν, ἀλλ' οὐ προσμείναι τὸ μὲν ἵνα περιχυθῶ τοῖς παιδικοῖς καὶ κειμένοις, τὸ δ' ἵνα μὴ πολὺν ὄρω χρόνον ἄ μῆδ' ἐπαίειν ἰσχύω. Φεῦ νῦν ἱστο- 5 ρίαι πᾶσαι καὶ μῦθοι καὶ παροιμίαι σιγήσονται πάντως, οἷς χρώμενος πᾶς τις τὸ συμβαῖνον ἰκείνω κακὸν ἰδήλου, ἐντεῦθεν δὲ ῥᾶστα τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ δηλώσει. Ἐάλω μὲν γὰρ καὶ Τροία, ἀλλὰ δι- καίως, ὑπὲρ ὑβριστοῦ δειλοῦ μαχομένη καὶ οὔτε τσαούτη καὶ προσέτι βάρβαρος ὑφ' Ἑλλήνων· Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ μυρίων οὔσα ποιῶν ἀξία, 10 θεσποτικὸν δράσασα φόνον καὶ Παλαιστίνης ἄρχουσα μόνον· Βαβυ- λῶν, ἀλλ' οὐ τσαούτη τὴν φήμην, οὐδ' ἐκ περάτων ἄρξασα μέχρι περάτων, εἰ καὶ τὸν περίβολον εἶχε μέγαν· Ῥώμη, ἀλλ' οὖν ἐλπίς παρά τῆς θυγατρὸς ἐκλυθῆναι, ὃ δὴ καὶ καλῶς ποιοῦν ἠκολούθησε. Τὴν δὲ ἐξ ἐσπέρας ἄρξασαν μέχρις ἑφῆρας, ||, κάλλει δὲ νικῶσαν ἀπά- 15 σας, ἀρεταῖς δὲ παντοίαις κεκοσμημένην, ἀδικοῦσαν δὲ μηδένα, ἀδι- κουμένην δὲ πλείστα, ὑπὸ βαρβάρου κατενηνέχθαι καὶ μηδὲ ἐλπίζειν ἀναστήσεσθαι πάλιν, τοῦτο δὴ συμφορὰ συμφορῶν καὶ πάθος πάθους καὶ λύπη λύπης ἐμπεριεκτικὴ ἀπάντων. Ἐφθείρετο μὲν οὖν ἡ τῆς πόλεως ἀρχὴ πάλαι καὶ κατεσμικροῦτο καὶ μηδαμόθεν ἐβροθεῖτο· νῦν δὲ κατέπεσε πᾶσα καὶ γέγονεν ὡσπερ ἂν εἴ τις σῶμα καλὸν λαβῶν, 20 κόπτοι μὲν πρῶτον τὰ ἄκρα, τὸ τελευταῖον δ' αὐτὴν τὴν κεφαλὴν κατενέγκοι· ἢ καθάπερ μέγα δένδρον ἀποθερίζει· μὲν πρῶτον τοὺς κλάδους, ἔπειτα δὲ τὴν ῥίζαν· ἦν δ' ἂν ταῦτόν εἴπερ εἰλήφει τὴν πό- λιν πρὶν ἀφαιρεθῆναι τὸ κράτος, ὡσπερ εἰ καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτέ- μνοι τάνθρώπου καὶ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου πρὶν ἐκκοπῆναι τὰ μέλη τε 25 καὶ τοὺς κλάδους, καὶ τὸ αὐτὸ πάσῃ γῆ καὶ πόλει ὅπερ ἀνθρώπων καὶ δένδρων κεφαλὴ τε καὶ ῥίζα.

Ἄγε δὴ λοιπὸν πᾶς ὅστις αἰσθησὶν ἔχει τοῦ πάθους, ἔστι δ' οὐδεὶς ὅς μὴ τοῦτο πάσχει, ξυναυλίαν ὀδυρώμεθα τὴν κοινὴν πατρίδα τε καὶ τροφόν, οἱ γέροντες τὴν γηροκομοῦσαν, οἱ νέοι τὴν φιμοῦσαν τὰς 30

3. περιχυθῆ 4. μῆδ' 6. τίς 13. ποιοῦν ἐκ τοῦ ποιῶν 15. ἀδι-
κούσα 16. μηδὲ 17. δὲ 20. γέγονεν ἐκ τοῦ γέγωνεν εἴποις

21. κόπτει 22. κατενέγκει ἀποθερίζει 23. ταῦτόν 25. τ'άνου
τέ 28. Ἐν τῇ ῥφ ᾤ ἐπίλογος 29. τέ

ἀλόγους ὀρμάς τῆς ψυχῆς, οἱ παῖδες τὴν παιδεύουσαν ἀγαθῶς, αἱ
 γυναῖκες τὴν σωφρονούσαν, οἱ ἄρχοντες τὴν τιμῶσαν, οἱ στρατιῶται
 τὴν στρατηγόν, οἱ γεωργοὶ τὴν δικαιοσύνην, οἱ τεχνῖται τὴν χρωμέ-
 νην ὑμῖν, οἱ ἔμποροι τὸ κέρδος, οἱ πλείοντες τὸν λιμένα, οἱ ὁδοιπόροι
 5 τὴν ἀναπαύλαν, οἱ πένητες τὴν παρίζουσαν, οἱ πτωχοὶ τὴν τρέφου-
 σαν, οἱ αἰχμάλωτοι τὴν ρύουσαν, οἱ ὄρφανοὶ τὴν μητέρα, αἱ χῆραι
 φ. 353b τὴν προστατίν, οἱ ἱερεῖς τὴν ὀδηγόν, οἱ μοναχοὶ τὴν εὐκοσμίαν, || οἱ
 ἐν λόγοις τὴν πρὸς πᾶσαν ἐπιστήμην εὐθύνουσαν, οἱ πάντες τὴν πᾶσι
 πλουσίως διδοῦσαν τὰς ἡδονάς. Ὡ πικρᾶς ἀλγηδόνας· ὦ πικρᾶς
 || ὀμίχλης τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπάντων ἐπιπεσούσης· ὦ φήμης διερχομένης
 πάντα τὸν κόσμον καὶ πληρούσης ἅπαντα ζάλης καὶ ἀηδίας καὶ σκό-
 τους.

Νῦν θρηνήσουσιν Ἴταλοὶ, νῦν οἱ Κελτοὶ κλαύσουσι, νῦν Γαλάται
 καὶ Βρετταννοὶ, νῦν Γερμανοὶ καὶ Ἰλλυριοὶ καὶ Θράκες καὶ Παῖονες·
 15 νῦν Ἰβηρες ἀνοιμώξουσι· νῦν Ἰνδοὶ σκυθρωπάσουσι· νῦν γένος ἅπαν
 καὶ ἡλικία πᾶσα καὶ νῆσοι καὶ ἡπειροὶ κατακόψονται. Ὁ γὰρ ἅπας
 κόσμος αἰεὶ τὴν παλαιὰν τιμὴν μετ' ἐπιεικείας ἀπεδίδου τῇ πόλει.
 Οἶμαι δὲ καὶ τὸν πικρὸν δυνάστην λυπηθῆναι μικρὸν γοῦν, τὴν καλ-
 λωνὴν ὀρῶντα τῆς πόλεως φθειρομένην καὶ τὴν τερπνότητα. Ἡ γὰρ
 20 τῆς δυστυχίας ὑπερβολὴ πρὸς οἶκτον οἶδε πολλάκις καὶ τοὺς ἐχθίστους
 κινεῖν. Νῦν οὖν καιρὸς ἔστιν ὅπῃν τινα σμικροτάτην εὐρεῖν καὶ κλει-
 σθῆναι ταύτης ἐντὸς ἀσφαλῶς καὶ θρηνεῖν καὶ κλαίειν διὰ παντός.
 Τοῦτου γὰρ οὔτ' ἦν οὔτ' ἔσται χειρὸν κακόν.

4. ὑμῶν ὁδοιπόροι 5. ἀναπαύλαν 6. ρύουσαν μητέραν 7. προ-
 στατίν 8. οἱ οἱ 9. ὦ ὦ 10. ὀμίχλης ὦ 14. βρετταννοὶ θράκες
 15. ἰβηρες 18. μικρὸν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μικρὸν 18-19. κα-
 λωνὴν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος καλωνὴν 19. Ἐν τῇ ᾧ γινώμικόν
 22. διαπαντός